PNĄCZA

W ZIELENI MIEJSKIEJ I PRZY DROGACH

Szczepan Marczyński

Clematis Sz. Marczyński, W. Piotrowski sp. j. - Szkółka Pojemnikowa

Pruszków 2009

Marczyński® S. W. Piotrowski

SZKÓŁKA POJEMNIKOWA

Clematis

ŹRÓDŁO DOBRYCH PNĄCZY

SPIS TREŚCI

1. Pnącza ....str 1
2. Pnącza mają wiele walorów. ....str 1
3. Pnącza w mieście ....str 2
4. Wybór rośliny, wybór miejsca, sadzenie, pielęgnacja ....str 5
5. Charakterystyka wybranych pnączy, szczególnie przydatnych do uprawy w zieleni publicznej .... str 10
6. Wiadomości o roślinach .... str 14
7. Tabele .... str 26

Żyjmy zdrowo i kolorowo - otoczmy się pnączami

Pnącza są roślinami o wiotkich pędach, wymagającymi wsparcia, aby mogły wznieść się do góry. Mogą przytrzymywać się podpór **korzeniami czepnymi** np. bluszcz (*Hedera*), hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*), milin (*Campsis*), **wijącymi się pędami** np. dławisz (*Celastrus*), glicynia (*Wisteria*), **ogonkami liściowymi** – powojnik (*Clematis*) lub specjalnie wytworzonymi **wąsami** np. winobluszcz (*Parthenocissus*). Niektóre odmiany np. winobluszcz pięciolistkowy odmiana murowa (*Parthenocissus quinquefolia* var. *murorum*) lub winobluszcz trójklapowy (*Parthenocissus tricuspidata*) na końcach wąsów wytwarzają specjalne **przylgi** (przyssawki), którymi przywierają nawet do gładkich powierzchni, np. ścian, mogąc się wspinać na wysokość przeszło 20 m.

Pnącza są bardzo plastyczne, dostosowują się do kształtu podpór, które pokrywają. Silny wzrost tych roślin i ich duże wartości dekoracyjne sprawiają, że odgrywają szczególną rolę w terenach zurbanizowanych. Zajmują mało miejsca, a dają szybko efekt dzięki masie wytworzonej zieleni, pięknym kwiatom lub ozdobnym owocom. Stwarzają osłony od wiatru, kurzu i słońca oraz oczyszczają powietrze, wzbogacając je w tlen. Atrakcję osiedla mieszkaniowego czy parku mogą stanowić różnego rodzaju konstrukcje obsadzone pnączami np. pergole, trejaże, łuki, bramki, kratki czy trójnogi (Tab. 1).

Pnącza mają wiele walorów,

czyniących je jedną z najcenniejszych grup roślin na terenach zurbanizowanych:

Liście pnączy mogą zdobić teren rozmaitymi kolorami, nie tylko przeróżnymi odcieniami zieleni – wiele odmian ma barwne liście. Warto choćby wspomnieć o żółtolistnym chmielu (*Humulus lupulus*) 'Aureus', biało-różowo-zielonych liściach aktinidii pstrolistnej (*Actinidia kolomikta*) 'Adam' czy winnika zmiennego (*Amplelopsis glandulosa*) 'Elegans'. **Jesienią** szkarłatną barwą przyjmują liście winobluszczy (*Parthenocissus*) i winorośli japońskiej (*Vitis coignetiae*). Cenne są również pnącza **o liściach zimozielonych**, np. bluszcz pospolity (*Hedera helix*), wiciokrzew zaostrzony (*Lonicera acuminata*), wiciokrzew Henryiego (*Lonicera henryi*) czy wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*), które mogą stworzyć zieloną osłonę przez cały rok. Trzeba pamiętać jednak o ich mniejszej mrozoodporności, ograniczając ich stosowanie do rejonów o łagodniejszym klimacie (zachodnia i centralna Polska).

Dużą atrakcję większości pnączy stanowią **barwne kwiaty**, mogące uczynić ogród kolorowym od wczesnej wiosny do późnej jesieni. Szczególnie dużo form i barw zapewniają powojniki (*Clematis*), ale pięknie wyglądają również kwiaty wiciokrzewów (*Lonicera*) czy milinów (*Campsis*). Nie można zapomnieć również o glicynii (*Wisteria*), która kwitnie krótko (1 – 3 tygodnie) ale jej kwieciste kaskady na długo pozostają w pamięci.

Wiele pnączy ma **pachnące kwiaty** np. wiciokrzew przewiercień (*Lonicera caprifolium*), wiciokrzew pomorski (*Lonicera periclymenum*), wiciokrzew Heckrotta (*Lonicera* x *heckrottii*), wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*) 'Halliana' czy powojniki południowy (*Clematis flammula*) i jesienny (*Clematis terniflora*). Posadzone w pobliżu drzwi, furtki, altany, ławki czy okna roztaczają przyjemną woń, działając kojąco na stargane nerwy. Zapach uwydatnia się najbardziej wieczorem. Wyczuwalny jest zwłaszcza w miejscach osłoniętych od wiatru.

Owoce pnączy czasem są równie, a czasem nawet bardziej atrakcyjne od kwiatów. Ozdobne fioletowe owoce winnika zmiennego (*Ampelopsis glandulosa*) 'Elegans' i żółto-czerwone dławisza (*Celastrus*) wprowadzają do ogrodu dodatkowe barwy jesienią. Puszyste owocostany powojników (*Clematis*) tworzą na roślinach peruki, które zdobią je również zimą, formując kunsztowne kształty w połączeniu ze śniegiem czy szrenią.

U cytryńca chińskiego (*Schisandra chinensis*) i wielu odmian aktinidii (*Actinidia*) są **jadalne,** smaczne i zdrowe. Pnącza te łączą walory rośliny ozdobnej i użytkowej.

Pnącza sprzyjają obecności ptaków w ogrodzie, oferując im bezpieczne schronienie i miejsce do gniazdowania. Szczególnie przydatne będą tu umiarkowanie lub silnie rosnące gatunki

Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii', Paryż

Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii', Warszawa

Parthenocissus quinquefolia, Warszawa

np. winobluszcze (*Parthenocissus*), wiciokrzewy (*Lonicera*), rdestówka Auberta (*Fallopia aubertii*), dławisz (*Celastrus*), liczne powojniki (*Clematis*) czy tworzący plątaninę cienkich pędów przykrytych dachówkowato ułożonymi sercowatymi liśćmi miesięcznik dahurski (*Menispermum davuricum*). Owoce wiciokrzewów (*Lonicera*), winobluszczy (*Parthenocissus*), dławiszy (*Celastrus*) czy winników (*Ampelopsis*) mogą stanowić jesienny pokarm ptaków. Skrzydlate stworzenia ożywią nasz ogród, a za gościnę odwdzięczą się, zjadając szkodniki.

Pnącza w mieście mają wiele zastosowań, świetnie nadają się **do okrywania murów budynków ponieważ:**

- tworzą barwne ściany znacznie przyjemniejsze dla oka niż ponury beton czy tynk;
- zajmując bardzo mało miejsca, pokrywają bardzo dużą powierzchnię aktywnymi biologicznie liśćmi, tworząc zieloną ścianę, swoisty pionowy trawnik;
- są bardzo plastyczne i łatwo dopasowują się do różnych kształtów;
- chronią mury przed opadami atmosferycznymi oraz przed niszczącym działaniem wiatru i słońca;
- pobierają nadmiar wody gromadzący się w okolicach fundamentów; - latem zacieniają i chłodzą ściany, ponieważ osłaniają je przed grzejącym słońcem, a parująca z liści woda obniża temperaturę;
- zimą jako dodatkowy izolator i osłona przed wiatrem pozwalają utrzymać ciepło.

Rośliny pokrywające powierzchnie budynków mogą, choć nie muszą wspinać się po podporach. Gdy chcemy uniknąć konstruowania podpór, możemy zastosować pnącze samo przytrzymujące się muru np. winobluszcz pięciolistkowy odmianę murową (*Parthenocissus quinquefolia* var. *murorum*), winobluszcz trójklapowy (*Parthenocissus tricuspidata*), bluszcz pospolity (*Hedera helix*) 'Woerner', milin (*Campsis*) lub hortensję pnącą (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*). Złagodzą one kontury budynków i pokryją je zielenią, ale w razie remontu lub konieczności malowania ścian muszą być oderwane i przycięte u podstawy. Dlatego chcąc mieć łatwiejszy dostęp do ścian, można od początku prowadzić pnącza po przygotowanych podporach: kratach, drabinkach, siatkach, drutach itp. Nie powinniśmy wykorzystywać jako podpory dla pnączy rynien i piorunochronów, gdyż nadmiernie obciążone tymi roślinami mogą zostać trwale uszkodzone.

Sadząc pnącza przy murach i ścianach, powinno się brać pod uwagę ich usytuowanie względem stron świata.

Czasem zastanawiamy się, **czy pnącza mają niekorzystny wpływ na ściany budynków**. Ich pozytywne oddziaływanie na mury potwierdzają prowadzone między innymi w Niemczech i w Polsce wieloletnie obserwacje i liczne badania. Dotyczy to zwłaszcza zdrowych murów, stwierdzono bowiem, że pnącza rosnące przy zniszczonych i mocno popękanych murach wciskają się korzeniami, wąsami czepnymi i pędami w szpary, powiększając je. Takich budynków lepiej nie obsadzać pnączami, zanim nie przeprowadzi się ich kapitalnego remontu.

Pnącza świetnie nadają się do **maskowania** brzydkich budynków czy konstrukcji, różnych budek, szop, garaży, magazynów i śmietników. W zależności od wielkości budowli można do tego użyć któregoś z wymienionych powyżej pnączy lub zastosować mało wymagający dławisz (*Celastrus*), winnik tojadowaty (*Ampelopsis aconitifolia*), winorośl pachnącą (*Vitis riparia*), złotolistny chmiel (*Humulus lupulus*) 'Aureus', półzimozieloną akebię pięciolistkową (*Akebia quinata*) czy też kipiący burzą zieleni i kwiatów któryś z wiciokrzewów (*Lonicera*) np. wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*) 'Halliana' lub silnie rosnących powojników (*Clematis*) np. odmiany 'Lambton Park' i 'Bill MacKenzie' z Grupy Tangutica czy 'Paul Farges' z Grupy Vitalba (Tab. 1).

Z pnączy posadzonych przy ogrodzeniach można stworzyć **osłony zastępujące żywopłoty**. Osłony takie zabezpieczą nie tylko przed wiatrem i kurzem, ale zapewnią intymność naszego ogrodu. Stosując szybko rosnące pnącza np. rdestówkę Auberta (*Fallopia aubertii*) czy powojniki (*Clematis*) 'Bill MacKenzie' i 'Paul Farges' (Tab. 1), można stworzyć osłonę już w ciągu kilku miesięcy. Sadząc pnącza przy ogrodzeniach, trzeba wziąć pod uwagę ich siłę wzrostu i ciężar. Wprawdzie bardzo silnie rosnące szybko stworzą osłony, ale w przyszłości będą wymagały więcej przycinania, aby nie rozrosły się nadmiernie, głusząc sąsiadujące rośliny lub niszcząc ogrodzenia.

Wiele silnie rosnących pnączy np. winorośl pachnąca (*Vitis ri-*

Clematis 'Paul Farges' G. Vitalba

Aristolochia macrophylla, Helsinki

Clematis 'Bill MacKenzie' G. Tangutica i *Parthenocissus quinquefolia*, Pruszków

paria), dławisze (*Celastrus*), winobluszcze (*Parthenocissus*), rdestówka Auberta (*Fallopia aubertii*), powojniki (*Clematis*) z Grupy Vitalba i Grupy Tangutica, winnik tojadowaty (*Ampelopsis aconitifolia*) a w południowej i zachodniej Polsce również glicynia (*Wisteria*) i milin (*Campsis*) świetnie nadają się do porastania **ekranów akustycznych** – poprawiają ich wygląd, tłumią hałas i oczyszczają powietrze (Tab. 1 i 2)[1]. Rośliny pnące na ekranach dźwiękochłonnych spełniają funkcję izolacyjną. Z racji swojej rozbudowanej struktury i tekstury wspomagają dźwiękochłonne działanie ekranów zarówno poprzez pochłanianie jak i rozpraszanie fal dźwiękowych. Liście pnączy absorbują zanieczyszczenia zarówno pyłowe jak i gazowe redukując w ten sposób ich stężenie w powietrzu. Poza funkcjami fitosanitarnymi, jakie pełnią rośliny, mogą one również dekorować i maskować duże pionowe płaszczyzny ekranów, z natury obce w krajobrazie. Tę funkcję najlepiej spełniają właśnie pnącza, przystosowane do wzrostu po pionowych podporach. Oczywistym jest, że skala, z jaką rośliny oddziaływają na otoczenie zależna jest od ich wielkości. Stąd też na ekrany dobiera się raczej pnącza silnie rosnące.

Warunki, w jakich mają rosnąć są bardzo trudne. Duży ruch kołowy powoduje znaczne zapylenie i zanieczyszczenie powietrza, a gleba pod ekranami, na skutek przeprowadzonych prac budowlanych, jest zwykle mocno przekształcona. W warunkach polskich, kiedy do odladzania jezdni stosuje się ogromne ilości soli, gleba jest bardzo mocno zasolona (szczególnie wiosną), a ekrany i ewentualnie rosnące na nich pnącza, spryskiwane są aerozolem solnym rozpylanym przez przejeżdżające pojazdy. Należy pamiętać, że pnącza mogą być sadzone po obu stronach ekranów – od strony jezdni (wewnętrznej), gdzie warunki dla ich wzrostu i rozwoju są naprawdę wyjątkowo trudne, ale również po stronie przeciwnej (zewnętrznej). Od tej strony przestrzeń do rozwoju roślin jest większa, a zasolenie gleby i zanieczyszczenie powietrza znacznie mniejsze. Sadzenie roślin po stronie przeciwnej do jezdni ma również bardzo istotne znaczenie dla estetyki ekranów, stąd właśnie oglądanych przez mieszkańców i przechodniów. Można tu stosować znacznie więcej różnych gatunków i odmian pnączy niż od strony jezdni. Obserwując, jakie rośliny są sadzone w otoczeniu tras szybkiego ruchu, wydaje się, że projektanci najczęściej o tym zapominają.

Co brać pod uwagę dokonując wyboru pnączy do konkretnych stanowisk?

- Ściany południowe i zachodnie wystawione są na bardzo silne oddziaływanie promieni słonecznych i ogrzewanie, północne natomiast mogą przez cały dzień pozostawać w chłodzie i cieniu. Dlatego przy doborze pnączy bardzo ważne jest odpowiednie dobranie ich do usytuowania względem stron świata - wystawy.
- Bardzo istotna jest, często powiązana z wystawą, wilgotność gleby. Oczywistym jest, że zimozielony bluszcz pospolity (*Hedera helix*), hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) czy chmiel (*Humulus lupulus*) powinny rosnąć w glebie zasobnej w wodę, a dławisz okrągłolistny (*Celastrus orbiculatus*), winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*) czy winorośl pachnąca (*Vitis riparia*) mogą rozwijać się na glebach suchszych.
- Duże znaczenie dla doboru pnączy ma zasolenie gleby. Najbardziej tolerancyjne pod tym względem wydają się być: winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), powojnik pnący (*Clematis vitalba*), dławisz (*Celastrus*) i winorośl pachnąca (*Vitis riparia*). Na ten temat brak jest jednak precyzyjnych badań i trzeba opierać się na obserwacjach.
- Wielkość i ciężar pnącza ma bezpośredni wpływ na rodzaj i zamocowanie konstrukcji podporowej. Intensywnie rosnące, duże pnącza, takie jak kokornak wielkolistny (*Aristolochia macrophylla*) czy winorośl japońska (*Vitis coignetiae*) wymagają solidniejszych i mocniej przytwierdzonych do ekranu podpór niż na przykład delikatniejsze i słabiej rosnące powojniki (*Clematis*) z Grupy Atragene.
- Tylko nieliczne pnącza mogą aktywnie wspinać się po ekranach bez zapewnienia im specjalnych podpór. Dlatego istotny jest sposób wspinania się. Dla roślin owijających się pędami trzeba skonstruować podpory złożone z elementów o średnicy większej niż dla pnączy wąsoczepnych czy ogonkoczepnych. Podpory mogą stanowić konstrukcyjną część ekranów.

Należy się liczyć z tym, że szybko z natury rosnące pnącza, bezpośrednio po posadzeniu mogą przyrastać nieco wolniej. Po tym początkowym okresie (3-4 sezony wegetacyjne) rośliny takie jak winobluszcz (*Parthenocissus*), rdestówka (*Fallopia*), winorośl pachnąca (*Vitis riparia*), czy japońska (*Vitis coignetiae*) i powojniki (*Clematis*) z Grup Vitalba i Tangutica będą rosły naprawdę bardzo

1) — wykorzystano materiały przygotowane przez dr inż. Jacka Borowskiego

Clematis 'Polish Spirit' i 'Mme Julia Correvon' G. Viticella, Pruszków

Clematis 'Paul Farges' G. Vitalba, Pruszków

Clematis 'Praecox' G. Heracleifolia, Pruszków

bujnie.

Na podkreślenie zasługują pnącza zimozielone, np. bluszcz pospolity (*Hedera helix*), wiciokrzew zaostrzony (*Lonicera acuminata*) i trzmielina Fortune'a (*Euonymus fortunei*) 'Coloratus', które będą zdobiły ekrany przez cały rok. Ich wymagania siedliskowe są większe, a wybór stanowiska, powinien być bardzo staranny.

Miejsc pozbawionych silnego nasłonecznienia wymagają również niektóre pnącza zrzucające liście na zimę, np. kokornak (*Aristolochia*), hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) czy powojniki (*Clematis*) z Grupy Atragene. Z kolei w miejscach silnie nasłonecznionych, gorących szczególnie dobrze czuje się milin (*Campsis*), ale dobrze rosną również powojniki (*Clematis*) z Grup Tangutica, Vitalba i Viticella, rdestówka Auberta (*Fallopia aubertii)*, dławisz (*Celastrus*), winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), winorośl pachnąca (*Vitis riparia*) i japońska (*Vitis coignetiae*).

Gdy zależy nam, aby na ekranach pojawiały się kwiaty, warto posadzić powojniki (*Clematis*) z Grup Atragene, Tangutica, Viticella czy Vitalba, wiciokrzewy (*Lonicera*), rdestówkę Auberta (*Fallopia aubertii*), hortensję pnącą (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) lub milin (*Campsis*).

Częstym problemem nowo powstających ogrodów jest brak cienistego miejsca, gdzie w upalne letnie dni można schronić się przed palącym słońcem. Na wyrośnięcie drzewa, którego korona stworzy takie miejsce, trzeba czekać kilkanaście lat. Z pnączy obrastających altanę, pergolę lub inne osłony można wyczarować **zaciszne i ocienione** miejsce w ciągu kilku – kilkunastu miesięcy. Świetnie do tego nadają się np. akebia pięciolistkowa (*Akebia quinata*), powojniki (*Clematis*) z Grupy Tangutica – 'Lambton Park', 'Bill MacKenzie' czy Grupy Vitalba – 'Paul Farges'.

Nieocenione mogą być pnącza posadzone na **placach zabaw dla dzieci** i w ich najbliższym otoczeniu. Tworzą zaciszne, ocienione miejsca dla dziecięcej zabawy i odpoczynku opiekunów, osłaniając teren przed wiatrem, kurzem i spalinami czy też porastając tunele, szałasy i inne zabawowe konstrukcje. Do takich celów szczególnie nadają się: akebie (*Akebia*), aktinidie (*Actinidia*), dławisz okrągłolistny (*Celastrus orbiculatus*) 'Hercules', powojniki (*Clematis*), winorośl pachnąca (*Vitis riparia*) czy winorośl japońska (*Vitis coignetiae*) (Tab. 1).

Pnącza **posadzone przy drzewach, krzewach** czy iglakach mogą je przeplatać barwnymi kwiatami czy liśćmi. To jest ich naturalny sposób wzrostu, i godny polecenia w każdym ogrodzie. Trzeba przy tym pamiętać, aby dostosować siłę wzrostu pnączy do wielkości drzewa czy krzewu. W małych i średniej wielkości ogrodach najlepiej do tego nadają się powojniki (*Clematis*) z Grupy Atragene i Grupy Viticella. Przy dużych krzewach można posadzić powojniki (*Clematis*) z Grupy Viticella i Grupy Tangutica oraz wiciokrzewy (*Lonicera*), a przy pniach starych drzew hortensję pnącą (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*), przywarkę japońską (*Schizophragma hydrangeoides*), kokornak wielkolistny (*Aristolochia macrophylla*), bluszcz pospolity (*Hedera helix*), aktinidie (*Actinidia*) czy powojniki (*Clematis*) z Grupy Atragene.

Wiele pnączy pozbawionych podpór płoży się po ziemi, **spełniając rolę roślin okrywowych** (Tab. 1 i Tab. 3). Mogą zastąpić trawniki, tworzyć obwódki, porosnąć i umocnić skarpy lub przykryć ziemię pod drzewami czy krzewami - przeciwdziałając wydmuchiwaniu jej przez wiatr, wypłukiwaniu przez wodę, przesychaniu oraz hamując wzrost chwastów.

Ułatwiają bardzo pielęgnację terenów zieleni obniżając potrzebny na to czas i koszty, a także podnosząc ich estetykę.

Z powodzeniem mogą być stosowane zarówno w małych jak i dużych ogrodach oraz w zieleni publicznej. Najlepsze efekty dadzą rośliny prawidłowo dobrane do stanowiska, wielkości miejsca, które chcemy pokryć oraz do siły wzrostu sąsiadujących roślin. W tym celu można wykorzystać zarówno charakteryzujące się dużą dynamiką wzrostu pnącza, które pozbawione podpór będą płożyć się po ziemi, jak i wolniej rosnące krzewinki. Zdobić będą masą liści i/lub kwiatów. Są zwykle odporne i mało wymagające.

Najczęściej stosowany jest bluszcz pospolity (*Hedera helix*), który czuje się najlepiej w półcieniu lub cieniu. Coraz większą popularność zdobywa trzmielina Fortune'a (*Euonymus fortunei*), a zwłaszcza jej odmiana 'Coloratus' - silnie rosnąca, odporna, mało wymagająca i dobra zarówno w cieniu jak i na słońcu. Podobnie jak bluszcz świetnie nadaje się do pokrywania dużych powierzchni. W małym ogrodzie może być zbyt ekspansywna i kłopotliwa. Na mniejszych powierzchniach lepiej sadzić barwnolistne, a przez to słabiej rosnące odmiany trzmieliny (*Euonymus*): 'Sunspot', 'Emerald'n Gold', 'Emerald Gaiety', 'Interbolwi' czy 'Silver Queen'. Mogą stworzyć zielono-biało-żółte kobierce. Można po-

Parthenocissus inserta, Hamburg

Vitis riparia, Warszawa

Parthenocissus quinquefolia, Warszawa

sadzić też krzewinki, które nie są pnączami, np. którąś z odmian barwinka pospolitego *(Vinca minor)* - zwłaszcza niebiesko kwiatową o biało obrzeżonych liściach - 'Ralph Shugert', niebiesko kwiatową - 'La Grave', purpurowo kwiatową 'Atropurpurea' czy biało kwiatową 'Gertude Jekyll'. W miejscach zacienionych świetnie sprawdzają się: hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) oraz kokornak wielkolistny (*Aristolochia macrophylla*).

Do tworzenia okryw (zwłaszcza na dużych powierzchniach) nadają się również inne pnącza, np. bardzo uniwersalny, odporny i mało wymagający winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), nie wytwarzający przylg na wąsach, winobluszcz zaroślowy (*Parthenocissus inserta*), winobluszcz trójklapowy (*Parthecocissus tricuspidata*), winnik tojadowaty (*Ampelopsis aconitifolia*), powojnik (*Clematis*) 'Paul Farges' z Grupy Vitalba, zimozielony wiciokrzew zaostrzony (*Lonicera acuminata*) oraz pół zimozielona akebia pięciolistkowa (*Akebia quinata*), a w miejscach osłoniętych zachodniej, południowej i centralnej Polski również wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*) 'Aureoreticulata' (żółto-zielone liście) i 'Halliana' (długo, obficie kwitnie, a kwiaty pachną).

Do grona najlepszych roślin okrywowych należy także powojnik (*Clematis*) 'Praecox' z Grupy Heracleifolia - mało wymagający, odporny, rosnący dobrze zarówno na pełnym słońcu jak i w półcieniu. Jego zielone liście szczelnie pokrywają ziemię – nie dając szans chwastom, a drobne kwiaty pokrywają go w lecie jasnofioletowym welonem. Gdy zaczyna przeszkadzać sąsiadom, łatwo przesunąć lub przyciąć jego pędy.

Na mniejszych powierzchniach można tworzyć okrywy również z innych **powojników bylinowych** (*Clematis*) , zwłaszcza z Grupy Integrifolia (np. 'Arabella' (1994)). Można je stosować samodzielnie lub łączyć, by powstały kwieciste, barwne kobierce, stosując np. odmiany INSPIRATION® 'Zoin' PBR czy 'Sizaia Ptitsa'.

Na trochę większych powierzchniach można z powodzeniem stosować wiele innych powojników. Są one trochę bardziej wymagające od powojnika 'Praecox', dlatego trzeba je odpowiednio dobrać do miejscowych warunków. Na stanowiskach północnych lub w półcieniu polecam odmiany z Grupy Atragene, a w miejscach nasłonecznionych odmiany powojników z Grupy Viticella lub Grupy Tangutica. Te ostatnie powinny sobie poradzić nawet w miejscach lekko podsychających.

Szereg pnączy nadaje się **do obsadzania i umacniania skarp**, przeciwdziałając erozji powietrznej i wodnej gleby. Do tego celu szczególnie przydatne są: bluszcz pospolity (*Hedera helix*) zwłaszcza jego odmiana 'Thorndale', trzmielina Fortune'a (*Euonymus fortunei*), a zwłaszcza jej odmiana 'Coloratus', winobluszcz zaroślowy (*Parthenocissus inserta*), winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), winobluszcz trójklapowy (*Parthenocissus tricuspidata*), powojnik (*Clematis*) 'Praecox' i winnik tojadowaty (*Ampelopsis aconitifolia*). Przy doborze roślin do konkretnego miejsca powinny być wzięte pod uwagę ich wymagania, np. północna, czy zachodnia wystawa będzie odpowiadać bluszczom, ale na południowej czy wschodniej będą rosły zdecydowanie gorzej. Bluszcz czy winobluszcz trójklapowy nie powinny być stosowane w Polsce wschodniej czy północno-wschodniej, gdyż mają ograniczoną mrozoodporność.

Pnącza niekoniecznie muszą być uprawiane w gruncie, posadzone do dużych pojemników mogą okryć **taras** czy **balkon** zielonymi liśćmi jak np. winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), winorośl pachnąca (*Vitis riparia*), winnik tojadowaty (*Ampelopsis aconitifolia*) czy barwnymi kwiatami jak np. powojniki (*Clematis*).

Wybór rośliny, wybór miejsca, sadzenie, pielęgnacja

Zanim zdecydujemy się na zakup i posadzenie pnączy, dobrze jest określić, jakie warunki możemy im zapewnić, jakimi cechami powinny się one charakteryzować i czego od nich oczekujemy. W oparciu o to dobrać możemy gatunki czy odmiany odpowiednie do naszych potrzeb.

W rejonach Polski o ostrzejszym klimacie (północny wschód i tereny górskie) należy unikać sadzenia gatunków wrażliwych np. glicynii (*Wisteria*), milinów (*Campsis*), rdestówki Auberta (*Fallopia aubertii*), bluszczu pospolitego (*Hedera helix*), wiciokrzewu japońskiego (*Lonicera japonica*) i wiciokrzewu Henryiego (*Lonicera henryi*), akebii (*Akebia*), winobluszczu trójklapowego (*Parthenocissus tricuspidata*), chyba że znajdziemy dla nich miejsce osłonięte, o korzystnym mikroklimacie. Z powodzeniem można natomiast stosować np. hortensję pnącą (*Hydrangea*

Celastrus orbiculatus, Warszawa

Campsis radicans 'Ursynów', Warszawa

Parthenocissus quinquefolia i *Vitis riparia*, Wrocław

anomala subsp. *petiolaris*), aktinidię pstrolistną (*Actinidia kolomikta*), chmiel (*Humulus lupulus*), powojniki (*Clematis*), z wyjątkiem powojnika górskiego (*Clematis montana*), dławisze (*Celastrus*) czy winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*). W Polsce południowo-zachodniej można stosować wszystkie z wymienionych powyżej pnączy łącznie z odmianami powojnika górskiego (*Clematis montana*).

Pnącza mają zróżnicowane **wymagania świetlne**. W miejscach **słonecznych**, dobrze oświetlonych przez większość dnia, dobrze jest posadzić glicynie (*Wisteria*), miliny (*Campsis*), aktinidie (*Actinidia*), winorośle (*Vitis*), winobluszcz trójklapowy (*Parthenocissus tricuspidata*), powojniki (*Clematis*) wielkokwiatowe o pełnych kwiatach, powojniki z Grupy Tangutica. Miejsca **półcieniste** czy wystawy północne są ulubione przez: bluszcz pospolity (*Hedera helix*), kokornak wielkolistny (*Aristolochia macrophylla*), hortensję pnącą (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*), przywarkę japońską (*Schizophragma hydrangeoides*), trzmielinę Fortune'a (*Euonymus fortunei*) i jej odmiany, zwłaszcza odmianę 'Coloratus', akebię pięciolistkową (*Akebia quinata*), niektóre wiciokrzewy (*Lonicera*) oraz powojniki (*Clematis*) z Grupy Atragene kwitnące wczesną wiosną.

Pnącza różnią się znacznie **wymaganiami glebowymi**. W warunkach ogrodowych gleba może być użyźniona np. kompostem czy obornikiem, można zmienić jej kwasowość czy wilgotność. Gdy naszą ingerencję w warunki glebowe chcemy ograniczyć, dobór roślin odpowiednich do siedliska nabiera znaczenia.

Kwaśne gleby dobrze są tolerowane przez wiciokrzewy (*Lonicera*), winniki (*Ampelopsis*), hortensję pnącą (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) czy przywarkę japońską (*Schizophragma hydrangeoides*), a nie lubi ich bluszcz (*Hedera*) i większość powojników (*Clematis*).

Na glebach żyznych dobrze będą rosły wszystkie pnącza, gdyż sprzyja to wytworzeniu dużej masy pędów i liści. **Gleby ubogie** stosunkowo dobrze tolerują dławisze (*Celastrus*), winobluszcz zaroślowy (*Parthenocissus inserta*), winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*), milin (*Campsis*) oraz wiele powojników (*Clematis*), a zwłaszcza 'Pamela Jackman' z Grupy Atragene, 'Praecox' z Grupy Heracleifolia i 'Paul Farges' z Grupy Vitalba, ale i one nie urosną okazale na czystym piachu, jeśli zapomnimy o nawożeniu i nawadnianiu.

Większość pnączy woli gleby umiarkowanie wilgotne lub wilgotne, ale dobrze zdrenowane. Szczególnie ważne jest to dla: aktinidii (*Actinidia*), bluszczu pospolitego (*Hedera helix*), hortensji pnącej (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*), kokornaku wielkolistnego (*Aristolochia macrophylla*), przywarki japońskiej (*Schizophragma hydrangeoides*), wiciokrzewów (*Lonicera*) czy większości powojników (*Clematis*). **Suchsze gleby** nieźle są tolerowane przez: powojniki z Grupy Tangutica np. 'Bill MacKenzie' czy 'Lambton Park', Grupy Vitalba np. 'Paul Farges' oraz z powojników bylinowych przez odmianę 'Praecox', przez dławisze (*Celastrus*), winorośl japońską (*Vitis coignetiae*) oraz winorośl pachnącą (*Vitis riparia*) i milin (*Campsis*).

Niezapewnienie odpowiedniego stanowiska może zwiększyć występowanie szkodników np. wiciokrzewy (*Lonicera*) w miejscach zbyt suchych lub słonecznych łatwo będą atakowane przez mszyce (zwłaszcza w maju), a kokornak wielkolistny (*Aristolochia macrophylla*) przez przędziorki.

Dobierając pnącza, powinniśmy **wziąć pod uwagę ich siłę wzrostu. Silnie rosnące** pnącza np. rdestówka Auberta (*Fallopia aubertii*), winorośl pachnąca (*Vitis riparia*), winorośl japońska (*Vitis coignetiae*), powojniki (*Clematis*) 'Bill MacKenzie', 'Lambton Park' i 'Paul Farges', glicynie (*Wisteria*) czy wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*) 'Halliana' są dobre do stosowania w dużych ogrodach, gdzie chcemy przykryć szybko duże powierzchnie. Mogą być kłopotliwe w ogrodach mniejszych, gdy sadzimy rośliny w dużym zagęszczeniu, gdyż wymagają kontroli wzrostu. Silnie rosnące pnącza o dużej masie liści np. glicynia (*Wisteria*), kokornak (*Aristolochia*), winorośl japońska (*Vitis coignetiae*) czy winorośl pachnąca (*Vitis riparia*) wymagają także mocnych podpór. Warto pamiętać, że sadząc **wolniej rosnące** pnącza, będziemy wprawdzie dłużej czekać na efekt, ale będą one wymagać mniej pielęgnacji.

Pnącza różnią się **sposobem wspinania.** Ta cecha jest ważna nie tylko dla botaników, ale również dla projektantów ogrodów, gdyż decyduje o rodzaju podpory, którą trzeba zastosować. **Bez żadnych podpór** może się wspinać po gładkich ścianach winobluszcz trójklapowy (*Parthenocissus tricuspidata*), winobluszcz pięciolistkowy odmiana murowa (*Parthenocissus quinquefolia* var. *murorum*), gdyż wytwarzają przylgi na końcach wąsów czep-

etykiety szkółki Clematis
Sz. Marczyński W. Piotrowski z Pruszkowa

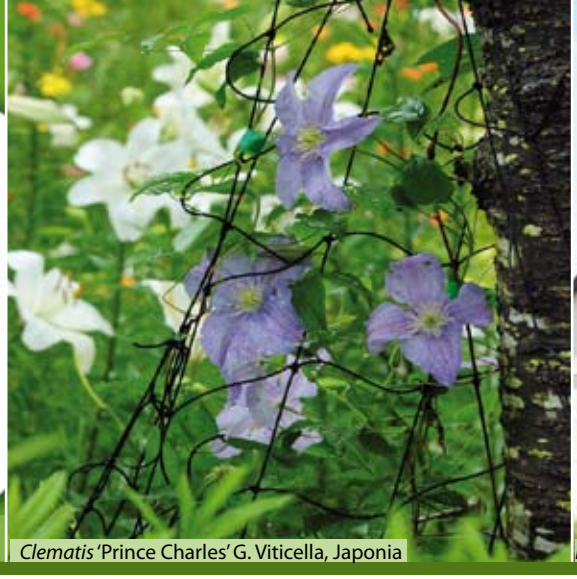
Clematis 'Prince Charles' G. Viticella, Japonia

Parthenocissus quinquefolia, Warszawa

nych. **Porowatych ścian czy pni drzew mogą same przytrzymać się pnącza o korzeniach czepnych**: bluszcz pospolity (*Hedera helix*), hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*), przywarka japońska (*Schizophragma hydrangeoides*), trzmielina Fortune'a (*Euonymus fortunei*) czy milin (*Campsis*). Pnącza mające **wijące się pędy** np. wiciokrzewy (*Lonicera*), glicynie (*Wisteria*), chmiel (*Humulus*), cytryńce (*Schisandra*) , aktinidie (*Actinidia*), akebie (*Akebia*), dławisze (*Celastrus*), kokornaki (*Aristolochia*), obwojniki (*Periploca*) czy miesięczniki (*Menispermum*) mogą przytrzymać się wszelkiego rodzaju podpór nawet o dużym przekroju np. słupów lub przeplatać się przez kraty i siatki. Podpory zawierające drobne elementy ułatwiają wspinanie się pnączom z **wąsami czepnymi** np. winnikom (*Ampelopsis*), winoroślom (*Vitis*) czy winobluszczom (*Parthenocissus*). Powojniki (*Clematis*) przytrzymują się **ogonkami liściowymi**, dlatego wymagać będą podpór składających się z elementów o niedużym przekroju (średnica do 1 cm); inaczej konieczne będzie ich podwiązywanie. Zawsze podwiązywania lub podparcia będą wymagały **pnącza prymitywne**, nieposiadające organów czepnych, a wytwarzające długie wiotkie pędy np. róże pnące czy powojniki bylinowe.

Podpory dobrze jest przygotować przed sadzeniem pnączy, gdyż wtedy możemy swobodnie deptać i kopać ziemię, nie obawiając się uszkodzenia roślin.

Dobierając rośliny do konkretnego miejsca, warto **uwzględnić barwę ich kwiatów** czy **liści** oraz **termin kwitnienia**, aby dobrze się komponowały z innymi roślinami i uzupełniały ich walory dekoracyjne. Na przykład powojniki świetnie komponują się z różami i innymi krzewami ozdobnymi. Można dobrać odmiany o współgrających barwach lub kwitnące w różnym czasie, aby zawsze coś kwitło w naszym ogrodzie. Barwa kwiatów powinna być dobrana do tła, na którym będą rosły. Na tle białej ściany ładnie będzie wyglądać odmiana o kwiatach ciemnych np. powojnik 'Etoile Violette' czy 'Kardynał Wyszyński', a na ciemnym tle pięknie uwydatnią się walory jasnokwiatowej odmiany np. powojnika 'Marie Boisselot', 'Huldine' czy 'Błękitny Anioł'.

Kupować pnącza powinniśmy z pewnych źródeł: w dobrych szkółkach czy centrach ogrodniczych. Kupować należy rośliny uprawiane w pojemnikach (doniczkach), z silnie rozwiniętym systemem korzeniowym. Warto zwrócić uwagę czy są rozkrzewione u podstawy (mają 2 – 3 pędy), czy są podwiązane do podpór (najlepiej gdy jako podpora zastosowana jest tyczka bambusowa), czy są zdrowe (nie mają uszkodzonych pędów czy liści). Najlepiej wybrać rośliny prawidłowo oznaczone etykietą ze zdjęciem, opisem danej odmiany i zaleceniami uprawowymi. Ułatwi nam to zapewnienie roślinom odpowiednich warunków i uzyskanie oczekiwanych efektów.

Pnącza uprawiane w pojemnikach można **sadzić** przez cały sezon wegetacji. **W zachodniej Polsce** będzie to okres od **marca do listopada**, a **w Polsce północno-wschodniej** od **kwietnia do października**. Szczególnie godne polecenia jest sadzenie późnym latem lub wczesną jesienią. Posadzone wtedy rośliny ukorzenią się w nowym miejscu i następnej wiosny wytworzą nowe silne pędy, a niektóre latem mogą już zakwitnąć.

Pnącza niecałkowicie mrozoodporne np. glicynie (*Wisteria*), miliny (*Campsis*) czy powojnik południowy (*Clematis flammula*) lepiej przetrwają zimę przy ścianach domów, ogrzewających korzenie zimą. Pnącza powinno się sadzić w odległości **co najmniej 30 – 50 cm od murów** czy niedużych roślin, a **0,5 – 1,5 m od drzew**, które silnie wysuszają glebę.

Sądząc na glebie żyznej, a dobrze przepuszczalnej, wystarczy miejscową ziemię przekopać z dobrze rozłożonym obornikiem. Gdy mamy glebę ubogą, miejsce sadzenia powinno się staranniej przygotować, kopiąc dół o bokach 30 – 60 cm. Na glebach zwięzłych, mało przepuszczalnych, na dnie dołu powinno się wykonać drenaż, sypiąc dziesięciocentymetrową warstwę kamieni i żwiru. Następnie sypiemy 1 – 2 łopaty dobrze rozłożonego obornika lub dobrej ziemi kompostowej. Dół wypełniamy do reszty mieszaniną miejscowej ziemi z torfem i ziemią kompostową. Tuż przed sadzeniem pojemniki z roślinami dobrze jest zanurzyć w wodzie na 10 – 15 minut, aby podłoże dobrze nasiąkło. Rośliny wystukujemy z pojemnika, nie rozbijając jednak bryły korzeniowej. Większość pnączy sadzi się na taką samą głębokość jak rosły dotychczas. Dotyczy to zwłaszcza aktinidii (*Actinidia*) i powojników (*Clematis*) z Grupy Atragene oraz Grupy Tangutica. Głębiej (5 – 10 cm) niż rosły dotychczas,powinny być sadzone powojniki wielkokwiatowe oraz należące do Grupy Viticella i Grupy Texensis. Dzięki temu podstawa pędów jest lepiej zabezpieczona przed przemarznięciem, a z czasem powstaną na niej nowe korzenie, co dodatkowo wzmocni roślinę. Po posadzeniu wskazane jest

Celastrus orbiculatus, Hamburg

Clematis 'Pamela Jackman' G. Atragene

cięcie

podwiązanie pędów do podpór. Jeśli sadzimy pnącze w pewnym oddaleniu od właściwej podpory np. ściany czy drzewa, po której pnącze ma się w przyszłości wspinać, stosujemy podporę łączącą np. tyczkę bambusową. Niektóre rośliny wspinające się korzeniami czepnymi np. milin (*Campsis*) czy hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) wymagają w młodości podwiązywania do podpór wspomagających, gdyż dopiero po 2 – 3 latach będą w stanie samodzielnie, mocno przytrzymać się korzeniami.

Ziemię dookoła posadzonej rośliny dobrze jest **wyściółkować** np. korą, co sprzyja utrzymaniu wilgotności podłoża, przeciwdziała jego nagrzewaniu latem, a nagłemu ochładzaniu zimą. Ściółka zmniejsza liczbę chwastów, a pojawiające się łatwo jest usunąć, gdyż ich korzenie słabo trzymają się podłoża. Podstawę pnączy, a zwłaszcza powojników wielkokwiatowych, które nie lubią nagrzewającego się podłoża, można **obsadzić niskimi i płytko korzeniącymi się bylinami** np. bodziszkami (*Geranium*). Rośliny **podlewane** w miarę potrzeby,będą znacznie szybciej rosły, osiągały oczekiwaną wielkość i okazały wygląd niż rośliny cierpiące na deficyt wody. Dostatek wody jest szczególnie potrzebny roślinom świeżo posadzonym, aby dobrze się zakorzeniły, rosły i rozkrzewiły. Do podlewania pnączy świetnie nadają się **linie samokroplujące.** Specjalna rurka, położona tuż pod powierzchnią podłoża, dostarcza wodę nie mocząc przy tym liści i podstawy roślin, co przeciwdziała porażaniu ich przez choroby. Jeśli taką linię połączymy z automatycznym wyłącznikiem, pnącza będą regularnie nawadniane przy minimalnym nakładzie pracy. W drugim i następnych latach po posadzeniu wskazane jest nawożenie roślin. Najlepiej nadają się do tego nawozy o spowolnionym działaniu.

Przed zimą podstawę pnączy, a zwłaszcza powojników wielkokwiatowych i z Grupy Texensis, dobrze jest **obsypać korą**, aby zabezpieczyć pąki śpiące u podstawy i korzenie przed przemarznięciem. Pnącza niecałkowicie mrozoodporne dobrze jest dodatkowo zabezpieczać przed zimą, przez 2 – 3 lata po posadzeniu, owijając ich podstawę słomą lub innym dobrym materiałem izolacyjnym. Z wiekiem odporność roślin wzrasta i takie zabezpieczenie będzie zbędne, a ze względu na rozmiary rośliny wręcz niemożliwe.

Często jest stawiane pytanie, czy **i jak przycinać pnącza**. Warto chyba wyjaśnić, czemu może ono służyć, aby lepiej dobrać właściwy sposób do naszych potrzeb. **Cięcie służy**:

* **Rozkrzewieniu**. Skrócenie pędów o 1/3 do 2/3 spowoduje wyrastanie nowych rozgałęzień z pąków pozostawionych u podstawy. Takie cięcie jest szczególnie ważne w ciągu pierwszych 1 – 3 lat uprawy, gdy tworzymy mocną bazę rośliny.

* **Usunięciu nadmiaru pędów**. Wycięcie pędów nadmiernie zagęszczających roślinę, ograniczających dostęp światła i przewietrzanie jej wnętrza poprawia jej zdrowotność i wygląd. Wycinanie pędów przeszkadzających sąsiadującym roślinom lub innym obiektom (oknom, drzwiom, rynnom itp.) przeciwdziała powstaniu bałaganu w ogrodzie. Jest szczególnie istotne w przypadku pnączy silnie rosnących w małych ogrodach.

* **Poprawie warunków fitosanitarnych**. Usuwanie zamarłych oraz chorych pędów przeciwdziała rozprzestrzenianiu się chorób.

* **Wywołaniu kwitnienia i owocowania**. Warto pamiętać, że pędy roślin prowadzone poziomo kwitną i owocują wcześniej niż pędy rosnące pionowo do góry. Obfitemu kwitnieniu niektórych pnączy np. glicynii (*Wisteria*), milinów (*Campsis*) czy powojników (*Clematis*) kwitnących latem (Grupa Wielkokwiatowych Późno Kwitnących, Grupa Viticella, Grupa Texensis, Grupa Integrifolia) oraz owocowaniu aktinidii (*Actinidia*), sprzyja również silne cięcie.

* **Odmłodzeniu**. Co 3 – 6 lat można usunąć część najstarszych pędów, aby zastąpiły je nowe, młode, zdrowsze. Takie cięcie warto stosować przy uprawie np. powojników (*Clematis*), wiciokrzewów (*Lonicera*), winników (*Ampelopsis*) czy miesięczników (*Menispermum*).

Mając dużo miejsca w ogrodzie, można ograniczyć cięcie większości pnączy do rozkrzewiającego i sanitarnego, pozwalając rosnąć im swobodnie. W większości ogrodów dobrze jest wyciąć nadmiar pędów, co najmniej raz w roku. Gdy pnącza posadzone przy ścianach domu osiągną poziom dachu, kontrola ich wzrostu jest szczególnie istotna, aby nie uszkodziły rynien czy poszycia dachowego.

Cięcie wykonuje się **ostrym narzędziem** (np. sekatorem), lekko ukośnie 0,5 – 1 cm powyżej pąka lub rozgałęzienia, unikając cięcia w środku międzywęźla. Pozostawiony odcinek pędu zamiera do najbliższego pąka, utrudnia gojenie rany i stanowi siedlisko chorób.

cięcie powojników sposób 2 (słabo)

powojnik bylinowy po przycięciu

cięcie powojników sposób 3 (silnie)

Większość pnączy najlepiej jest przycinać od końca lutego do początku kwietnia, ale istnieją liczne odstępstwa od tej reguły. Poza tym niektóre pnącza wymagają specjalnego postępowania.

Glicynie *(Wisteria)* pozostawiamy swobodnemu wzrostowi przez 2 – 3 lata, aby się zakorzeniły i wzmocniły. W następnych latach pędy przeznaczone do kwitnienia powinny być prowadzone poziomo i silnie cięte. W ten sposób zmusza się je do zawiązania pąków kwiatowych. Pąki zawiązywane są wczesną jesienią, dlatego podstawowe cięcie wykonuje się latem (koniec lipca – pierwsze dni sierpnia), przycinając większość nowych pędów nad 4 liściem, a pozostawiając nieprzycięte tylko te pędy, które są potrzebne do ukierunkowania wzrostu rośliny. Wczesną wiosną możemy cięcie poprawić, wycinając pędy bardzo cienkie, niepotrzebne lub zamarłe oraz zagęszczające roślinę, a na bocznych pędach pozostawić tylko 2 – 3 pąki. Jeśli mimo takiego cięcia glicynia nie rozpoczęła kwitnienia, a rośnie bardzo bujnie, można ograniczyć jej wzrost, podcinając korzenie. W tym celu, w lutym lub marcu (po rozmarznięciu gleby), podcinamy korzenie wbijając szpadel pionowo w ziemię w odległości 30 – 60 cm od rośliny, dookoła niej.

Powojniki (*Clematis*) w pierwszym roku po posadzeniu, powinno się przyciąć nie wyżej niż 30 cm od podłoża. Ma to spowodować wyrastanie nowych pędów z podstawy krzewu. Przy małej liczbie roślin i jeśli pozwala nam na to czas, podobny, a nawet lepszy efekt można uzyskać, kładąc pędy płasko na ziemi i obsypując je wilgotnym kompostem np. korowym. Sprzyja to wzmocnieniu roślin, a przez to ich obfitszemu kwitnieniu i większej odporności na choroby. W latach następnych cięcie zależy od odmiany i pory jej kwitnienia. Wyróżniamy trzy sposoby cięcia, dla ułatwienia zostały oznaczone 1, 2, 3:

* 1 (wcale) – Powojników kwitnących tylko na starych pędach wiosną np. odmian powojnika górskiego (*Clematis montana*) oraz należących do Grupy Atragene, nie tnie się wcale, a jeśli jest to potrzebne, ze względu na nadmierne rozrastanie się, tnie się dopiero po kwitnieniu, w końcu maja, na wysokości, która nam odpowiada, ale najczęściej nie niżej niż 1 m od ziemi. Często rezygnujemy z cięcia silnie rosnących powojników tworzących osłony np. odmian z Grupy Tangutica lup Grupy Vitalba.

* 2 (słabo) – Dotyczy większości odmian wielkokwiatowych, tych które rozpoczynają kwitnienie wcześnie – pierwsze kwiaty są na zeszłorocznych pędach w maju lub początku czerwca, a potem powtarzają kwitnienie na tegorocznych pędach. Przycinamy wszystkie pędy na mniej więcej jednakowej wysokości od 100 do 150 cm (im młodsza lub słabsza roślina, tym tniemy niżej). Podobnie postępujemy z roślinami, co do których nie mamy pewności, jak powinny być przycinane.

* 3 (silnie) – Powojniki rozpoczynające kwitnienie późno – na tegorocznych pędach po połowie czerwca, należące np. do Grupy Viticella, Grupy Texensis i Grupy Wielkokwiatowych Późno Kwitnących, najlepiej przyciąć silnie nad 2 – 3 parą pąków (20 – 50 cm) od ziemi. Tak tniemy również silnie rosnące powojniki kwitnące w lecie np. odmiany z Grupy Tangutica, powojnik południowy (*Clematis flammula*), czy powojnik potrójny (*Clematis* x *triternata*) 'Rubromarginata' gdy nie chcemy, aby się nadmiernie rozrosły lub gdy pragniemy odmłodzić rośliny ogałacające się od dołu.

W przypadku powojników bylinowych np. z Grupy Integrifolia czy Grupy Heracleifolia, wycinamy wszystkie zamarłe pędy tuż przy podstawie, a żywe ucinamy 5 – 10 cm od ziemi.

Wiciokrzewy (*Lonicera*). Po posadzeniu powinno się przyciąć do 1/3 ich wysokości, aby wytworzyły silne rozgałęzienia u podstawy. Wybierzemy z nich 2 – 4 najsilniejsze pędy, które będą stanowiły podstawę krzewu, a pozostałe usuwamy. W następnych latach wiciokrzewy kwitnące na pędach zeszłorocznych np. wiciokrzew przewiercień (*Lonicera caprifolium*), wiciokrzew pomorski (*Lonicera periclymenum*) czy wiciokrzew Tellmanna (*Lonicera* x *tellmanniana*) tniemy bardzo słabo, usuwając tylko pędy słabe, zamarłe lub zagrażające sąsiadom. Co 5 – 6 lat dobrze jest przeprowadzić silne cięcie odmładzające, rozłożone na 2 – 3 lata. Wiciokrzewy kwitnące na pędach tegorocznych np. wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*) i jego odmiany, wiciokrzew Heckrotta (*Lonicera* x *heckrottii*) czy wiciokrzew zaostrzony (*Lonicera acuminata*) w zależności od potrzeb i dostępnego miejsca, można zostawić bez cięcia lub ciąć silnie wczesną wiosną, nie obawiając się, że pozbawi nas to kwitnienia.

Wisteria floribunda, Pisarzowice

Akebia quinata, Pruszków

Charakterystyka wybranych pnączy, szczególnie przydatnych do uprawy w zieleni publicznej

Akebia pięciolistkowa (*Akebia quinata*) – oryginalnie wyglądające pnącze o półzimozielonych liściach, osiągające 5 – 10 m wysokości (1 – 3 m przyrostu rocznie). Może rosnąć prawie na każdym stanowisku od cienistego do słonecznego, z wyjątkiem miejsc bardzo ciemnych i bardzo gorących. Toleruje przeciętne gleby. W ostre zimy może przemarzać, ale dobrze odrasta z podstawy. Nie nadaje się do stosowania w najzimniejszych zakątkach Polski. Świetne do maskowania, pokrywania altan czy pergoli, do stosowania przy placach zabaw dla dzieci, w zieleni osiedlowej i parkowej. Odmiana 'Silver Bells' w odróżnieniu od gatunku posiada białe kwiaty męskie.

Aktinidia kolomikta (*Actinidia kolomikta*) 'Adam' – kwiaty białe, lekko cytrynowo pachnące w maju; pnącze o intrygujących, pstrych zielono-biało-różowych liściach. Najładniej wybarwia się w dobrze oświetlonych miejscach. Odmiana męska; dorasta do 4 m wysokości (1 – 2 m przyrostu rocznie). Roślina bardzo mrozoodporna, najlepiej rośnie na glebach żyznych, wilgotnych, ale dobrze zdrenowanych. Świetna do stosowania przy placach zabaw dla dzieci, w zieleni osiedlowej i parkowej.

Bluszcz pospolity (*Hedera helix*); dorasta do wysokości 20 – 30 m (0,5 – 1 m przyrostu rocznie); główną ozdobę stanowią ciemnozielone, zimozielone liście. Czepia się podpór korzeniami przybyszowymi; najlepiej rośnie na stanowiskach północnych, półcienistych lub cienistych; nie lubi gleb suchych i kwaśnych. 'Thorndale' – najlepsza z odmian okrywowych bluszczu pospolitego. 'Woerner' – odmiana szczególnie dobra do wspinania się, ale nadaje się dobrze również do tworzenia okryw.

Dławisz okrągłolistny (*Celastrus orbiculatus*) 'Diana' i 'Hercules' – silne pnącze dorasta do wysokości 12 m (1 – 2 m przyrostu rocznie); nie powinno być sadzone przy niedużych drzewach i krzewach, gdyż owijając się, może je zadusić. Roślina dwupienna – odmiana żeńska 'Diana', męska 'Hercules'. Jesienią i zimą ozdobę stanowią żółto-czerwone owoce (na roślinach żeńskich jeśli w pobliżu jest męski zapylacz), dekoracyjne przez kilka miesięcy; liście jesienią przebarwiają się na żółto. Odporne i mało wymagające pnącze. Roślina szczególnie dobra do: stosowania w trudnych, nawet pionierskich warunkach; tworzenia osłon i maskowania szpetnych konstrukcji oraz budowli; tworzenia miejsc cienistych po obrośnięciu pergoli i altan; pokrywania ekranów akustycznych. Odmiana 'Hercules' nie zawiązuje owoców, dlatego szczególnie dobrze nadaje się do stosowania przy placach zabaw dla dzieci oraz przy drogach, gdzie chronione jest środowisko naturalne, ponieważ nie ma właściwości inwazyjnych.

Glicynia kwiecista (*Wisteria floribunda*) – silnie rosnące pnącze osiągające 6 – 10 m wysokości(1 – 3 m przyrostu rocznie). Liście pierzasto złożone, zielone, jesienią żółte. Główną atrakcją są kwiaty niebieskie, fioletowe, białe lub różowe, przyjemnie pachnące, zebrane w długich zwisających gronach. Najlepiej rośnie i kwitnie na ciepłych, osłoniętych, słonecznych stanowiskach. Preferuje gleby umiarkowanie żyzne, średnio wilgotne, przepuszczalne. W ostre zimy może przemarzać, ale dobrze odrasta z podstawy. Nadaje się do stosowania w Polsce zachodniej i centralnej. Szczególnie polecane do dekoracji miejsc reprezentacyjnych, parków, osiedli. Nadaje się do uprawy przy różnych podporach, altanach, bramkach czy ogrodzeniach.

Hortensja pnąca (*Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*) – dorasta do wysokości 10 – 20 m (0,5 – 1 m przyrostu rocznie); wspina się po porowatych podporach przy pomocy korzeni przybyszowych; ozdobę rośliny stanowią białe baldachowate kwiatostany w czerwcu oraz liście jesienią intensywnie żółte; najlepiej rośnie na stanowiskach północnych oraz w miejscach półcienistych i cienistych; mrozoodporna; nie lubi gleb suchych i zasadowych. Dobrze nadaje się do stosowania w zieleni osiedlowej i parkowej.

Kokornak wielkolistny (*Aristolochia macrophylla*) – dorasta do 10 m wysokości (2 m przyrostu rocznie); główną ozdobę stanowią bardzo duże, sercowate liście; oryginalne są jego małe (2 – 4 cm) fajkowate kwiaty pojawiające się w maju – czerwcu. Najlepiej rośnie na stanowiskach północnych, w półcieniu lub cieniu, na glebach żyznych, wilgotnych, ale dobrze zdrenowanych. Świetny do stosowania w zieleni osiedlowej i parkowej; tworzenia osłon i maskowania szpetnych konstrukcji oraz budowli; tworzenia miejsc cienistych po obrośnięciu pergoli i altan oraz do stosowania jako roślina okrywowa w cienistych miejscach.

Milin amerykański (*Campsis radicans*) – dorasta do 6 – 10 m (1 – 4 m rocznie), wytwarza odrosty korzeniowe. Wspina się za pomocą powietrznych korzeni czepnych oraz lekko wijących się

Clematis 'Pamela Jackman' i *Clematis sibirica* G. Atragene, Pruszków

Clematis 'Paul Farges' G. Vitalba

Menispermum davuricum, Pruszków

pędów. Ma liście pierzastozłożone, zielone, jesienią żółte, do 40 cm długości oraz oryginalne, trąbkowate, pomarańczowe, czerwone lub żółte kwiaty, zawiązywane na tegorocznych pędach. Kwitnie od lipca do września. Wymaga stanowisk słonecznych, ciepłych. Akceptuje przeciętne gleby i okresowe podsychanie, po dobrym zakorzenieniu toleruje również zwiększone zasolenie. W ostre zimy pędy milinu mogą przemarzać, ale wiosną silnie odrastają z podstawy. Najmniej wymagające, szybko rozpoczynające kwitnienie są odmiany 'Ursynów' o kwiatach pomarańczowych i 'Gabor' o kwiatach ciemnoczerwonych.

Miesięcznik dahurski (*Menispermum davuricum*) – ciekawe pnącze o ładnych, dużych, ciemnozielonych liściach, ułożonych dachówkowato. Dorasta do 3 – 5 m (1 – 2 m rocznie), wytwarza odrosty korzeniowe. Najlepiej rośnie w miejscach słonecznych, ale dobrze toleruje półcień. Akceptuje przeciętne gleby, jeśli nie są zbyt suche. Świetna roślina osłonowa i maskująca.

Powojniki (*Clematis*) **z Grupy Atragene** – odmiany wywodzące się od górskich gatunków, kwitnących w kwietniu – maju na zeszłorocznych pędach (np. *C. alpina*, czy *C. macropetala*). Dorastają do wysokości 2 – 3 m. Na przełomie kwietnia i maja kwiaty tworzą kolorowy wał: niebieski – 'Pamela Jackman' (najodporniejsza i najmniej wymagająca odmiana), 'Lagoon', 'Maidwell Hall', fioletowy – 'Cecile', różowy – 'Ballet Skirt', 'Markham's Pink', 'Pink Flamingo', 'Willy', purpurowy – 'Ruby', biały – 'Riga' i *C. sibirica*; po przekwitnięciu pokrywają się puszystymi owocostanami. Są bardzo mrozoodporne, mają nieduże wymagania i charakteryzuje je wysoka odporność ogólna, ale nie lubią gleb suchych i kwaśnych. Mogą być stosowane w półcieniu i na słońcu; ciąć je należy tylko w miarę potrzeby, po kwitnieniu. Świetne do stosowania w zieleni osiedlowej i parkowej; do obsadzania niewysokich ogrodzeń, stosowania jako rośliny okrywowe: pędy pozostawione bez podpór płożą się po ziemi oraz wspinają po otaczających krzewach i drzewach; niektóre np. 'Pamela Jackman' odgrywają rolę roślin pionierskich i są stosowane do rekultywacji.

Powojniki (*Clematis*) z **Grupy Heracleifolia** – byliny, pędy nie czepiają się podpór. Najwartościowsza odmiana 'Praecox' jest jedną z najlepszych roślin okrywowych i świetnie się nadaje do zieleni miejskiej. Ma liście duże, trójdzielne, ciemnozielone; dorasta do 3 – 4 m rocznie. W lipcu – sierpniu pokrywa się drobnymi beżowofioletowymi kwiatami; mało wymagająca i mrozoodporna. Odmiana 'Mrs Robert Brydon' ma większe liście oraz bardziej niebieskie kwiaty; rośnie słabiej (do 2 m przyrostu rocznie).

Powojniki (*Clematis*) z **Grupy Integrifolia** – wywodzą się od *Clematis integrifolia*; byliny, pędy nie czepiają się podpór. W zależności od odmiany, mają długość od 0,5 do 2 m. Co roku wiosną (marzec – kwiecień) należy wyciąć wszystkie pędy tuż przy ziemi. Długo i obficie kwitną, w zależności od odmiany od czerwca do października; są mrozoodporne i mało wymagające. Szczególną wartość mają: różowe – 'Alionushka', 'Heather Herschell' i INSPIRATION® 'Zoin' PBR, niebieskofioletowe – 'Arabella' (1994), *C.* x *durandii* i 'Olgae', fioletowe – 'Pamiat Serdsta', 'Sizaia Ptitsa', 'Bluish Violet', biało-fioletowa 'Hakuree'. Przerastają sąsiednie rośliny lub płożą się po ziemi, tworząc barwne okrywy.

Powojniki (*Clematis*) z **Grupy Tangutica** – wywodzą się od *C. tangutica i C. orientalis*; silnie rosnące pnącza najczęściej o żółtych kwiatach, kwitną obficie od czerwca do października. Lubią miejsca słoneczne, są mrozoodporne i odporne na choroby oraz szkodniki. Mają małe wymagania – tolerują podsychające, ubogie gleby; nie lubią gleb zwięzłych, podmokłych (w takich sytuacjach konieczny jest drenaż). Najlepiej ciąć je silnie w marcu – kwietniu, 10 – 40 cm od podstawy, ale można je też zostawić bez cięcia np. w przypadku tworzenia dużych osłon. Najwartościowszymi odmianami są żółto kwiatowe – 'Lambton Park' (dorasta do wysokości 4 – 5 m), 'Bill MacKenzie' (dorasta do wysokości ponad 6 m), GOLDEN TIARA® 'Kugotia' PBR (dorasta do wysokości 3 m), 'Aureolin' (dorasta do wysokości 2 – 3 m) oraz kremowobiała 'Anita' (dorasta do wysokości 3 – 4m). Nadają się świetnie do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej; do sadzenia na placach zabaw dla dzieci, do tworzenia osłon i maskowania szpetnych konstrukcji oraz budowli; tworzenia miejsc cienistych po obrośnięciu pergoli i altan; porastania drzew i tworzenia okryw; pokrywania ogrodzeń oraz ekranów akustcznych.

Powojnik (*Clematis*) z **Grupy Vitalba** 'Paul Farges' (SUMMER SNOW) – najlepsza odmiana z tej grupy; silnie rośnie, osiągając do 7 m wysokości (do 4 m przyrostu rocznie); jest zdrowa, bardzo mrozoodporna i mało wymagająca; znosi różne gleby i stanowiska. Ma małe (o średnicy 4 cm), ładne, kremowobiałe, lekko pachnące kwiaty, obsypujące roślinę w lipcu – wrześniu. Nie zawiązuje owoców. Ma ładne, ciemnozielone liście. Jedna z najlepszych roślin do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej: do sadzenia na placach zabaw dla dzieci, do tworzenia osłon i maskowania szpetnych konstrukcji oraz budowli; tworzenia miejsc

Lonicera acuminata, Jawczyce

Clematis 'Kardynał Wyszyński', Pruszków

Clematis 'Błękitny Anioł' i *Clematis* 'Mme Julia Correvon' G. Viticella, Pruszków

cienistych po obrośnięciu pergoli i altan; porastania drzew i tworzenia okryw; pokrywania ogrodzeń oraz ekranów dźwiękowych, również w miejscach, gdzie chronione jest środowisko naturalne (nie zawiązuje nasion).

Powojniki (*Clematis*) z **Grupy Viticella** – pnącza dorastające rocznie do około 3 – 4m wysokości, kwitnące w lecie długo i obficie; mają kwiaty średniej wielkości; są odporne na mrozy i upały, najlepiej rosną na glebach żyznych, ale tolerują również przeciętne, lubią miejsca nasłonecznione. Szczególnie wartościowe są odmiany: fioletowe – 'Polish Spirit' i 'Etoile Violette', niebieskie – 'Emilia Plater' i 'Prince Charles', czerwone – 'Mme Julia Correvon' i 'Kermesina'; corocznie wiosną trzeba je ciąć silnie, 40 – 50 cm od podstawy. Nadają się do uprawy przy różnych podporach, altanach, bramkach czy ogrodzeniach. Ładnie wyglądają posadzone przy innych pnączach, między krzewami czy niedużymi drzewami, po których się wspinają i dekorują kwiatami; pozostawione bez podpór płożą się tworząc barwne kobierce.

Powojniki (*Clematis*) – odmiany z **Grupy Wielkokwiatowe Późno Kwitnące** – rozpoczynają kwitnienie w połowie czerwca – w lipcu na pędach tegorocznych, często powtarzają kwitnienie późnym latem lub jesienią; kwiaty mają średnicę od 13 do 20 cm; dorastają do wysokości 2 – 4 m. Corocznie wiosną trzeba je ciąć silnie, 40 – 50 cm od podstawy. Do najwartościowszych odmian należą np. różowe – 'Comtesse de Bouchaud', 'Danuta' i 'Hagley Hybrid', jasnoniebieski 'Błękitny Anioł', biały 'Huldine', czerwony 'Kardynał Wyszyński', fioletowa 'Victoria', ciemno-fioletowo-purpurowa 'Warszawska Nike'. Szczególnie polecane do dekoracji miejsc reprezentacyjnych. Nadają się do uprawy przy różnych podporach, altanach, bramkach czy ogrodzeniach; pozostawione bez podpór płożą się tworząc barwne kobierce.

Trzmielina Fortune'a (*Euonymus fortunei*) – wolno rosnące pnącze, wspinające się korzeniami czepnymi. Ma liście zielone, u części odmian z białymi lub żółtymi przebarwieniami, skórzaste, zimozielone. Dobrze się czuje na stanowiskach od słonecznych do cienistych, ale odmiany barwno listne najładniej wybarwiają się na słońcu. Najbujniej rośnie na glebach żyznych, próchnicznych, wilgotnych, ale toleruje gleby przeciętne, a nawet ubogie (najbardziej tolerancyjna jest odmiana 'Coloratus'). Dobrze znosi warunki miejskie. Są to świetne rośliny okrywowe – zwłaszcza odmiana 'Coloratus'. Posadzone przy podporze wspinają się do 2 – 3 m wysokości. Najwartościowsze odmiany: 'Coloratus' – liście 6 cm długości, błyszczące, zielone wiosną i latem a ciemnopurpurowe jesienią i zimą; zdrowa, mało wymagająca i stosunkowo mrozoodporna; 'Emerald'n Gold' – liście zielone z jasnożółtym brzegiem, 'Emerald Gaiety' – liście ciemnozielone z białym obrzeżeniem, 'Interbolwi' liście ciemnozielone z jasnożółtym środkiem, 'Silver Queen' – dosyć duże liście zielone z białymi brzegami i 'Sunspot' liście ciemnozielone z żółtym centrum.

Wiciokrzew japoński (*Lonicera japonica*) 'Halliana' – wyjątkowo obficie i długo kwitnie, od czerwca do października; kwiaty początkowo białe, potem żółte, intensywnie, przyjemnie pachnące; liście pół zimozielone. Dorasta do wysokości 5 m (1 – 2 m przyrostu rocznie); toleruje przeciętne gleby i półcień. Rzadko atakowany przez mszyce. W ostre zimy może przemarzać. Polecany do stosowania w zieleni publicznej lub w dużych ogrodach, jako roślina osłonowa lub okrywowa, zwłaszcza w rejonach Polski o łagodniejszym klimacie. Ładnie wygląda porastając słupy, stare drzewa, altany czy pergole.

Wiciokrzew pomorski (*Lonicera periclymenum*) 'Graham Thomas' – wyjątkowo długo i obficie kwitnąca odmiana – od maja do września, o bardzo przyjemnie pachnących, beżowożółtych kwiatach. Czerwone owoce zdobią roślinę od czerwca do października. Dorasta do wysokości 4 m (1 – 2 m przyrostu rocznie). Najlepiej rośnie i kwitnie na glebach żyznych, próchnicznych, wilgotnych, dobrze zdrenowanych, ale toleruje większość gleb z wyjątkiem bardzo ubogich i podsychających. Może rosnąć w słońcu lub półcieniu. W maju/czerwcu często atakowana przez mszyce. Szczególnie polecany do dekoracji miejsc reprezentacyjnych, parków, osiedli. Nadaje się do uprawy przy różnych podporach, altanach, bramkach czy ogrodzeniach.

Wiciokrzew pomorski (*Lonicera periclymenum*) 'Serotina' – obficie kwitnie; kwiaty fioletowoczerwone na zewnątrz, a kremowe wewnątrz, silnie, przyjemnie pachnące, rozwijają się od czerwca do września. Czerwone owoce zdobią roślinę od lipca do października. Dorasta do wysokości 3 – 6 m (1 – 2 m przyrostu rocznie). Wymaga takich samych warunków i ma podobne zastosowanie jak odmiana 'Graham Thomas'.

Wiciokrzew zaostrzony (*Lonicera acuminata*) – zimozielone pnącze o kremowych i żółtych, drobnych kwiatach od czerwca do października, głównie na pędach tegorocznych. Bujnie rośnie osiągając do 4 m wysokości (1 – 2 m przyrostu rocznie) i silnie się krzewi. Najlepiej rośnie i kwitnie na glebach żyznych, próchnicz-

Vitis coignetiae i *Clematis* 'Bill MacKenzie G. Tangutica

Ampelopsis aconitifolia, Łaźniewek

Parthenocissus quinquefolia var. *murorum*, Szczytno

nych, wilgotnych, dobrze zdrenowanych, ale toleruje większość gleb z wyjątkiem bardzo ubogich i podsychających. Może rosnąć w słońcu lub półcieniu. Rzadko atakowane przez mszyce. Jest dosyć mrozoodporne, ale w ostre zimy jego liście mogą przemarzać. Nadaje się do stosowania w zieleni publicznej, do tworzenia zimozielonych osłon, porastania siatek oraz jako roślina okrywowa. Ładnie wygląda porastając słupy czy pnie drzew, owinięte siatką lub linkami.

Winnik tojadowaty (*Ampelopsis aconitifolia*) – dorasta do wysokości 4 – 8 m (2 – 3 m przyrostu rocznie), ma głęboko fantazyjnie powcinane zielone liście, jesienią żółknące. W tej porze roku na roślinie są widoczne żółtopomarańczowe owoce. Dobrze rośnie zarówno w słońcu jak i w półcieniu, ma małe wymagania i toleruje przeciętne gleby, jest mrozoodporny i zdrowy. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej, do tworzenia osłon, maskowania szpetnych budowli i konstrukcji, pokrywania ogrodzeń i ekranów dźwiękowych. Świetnie nadaje się do porastania altan i pergoli. Może byś stosowane jako roślina okrywowa.

Winobluszcz pięciolistkowy odmiana murowa (*Parthenocissus quinquefolia* var. *murorum*) – silne, mało wymagające pnącze dorastające do 10-20 m wysokości (1-2m przyrostu rocznie), a dzięki przylgom na końcach wąsów wspinające się nawet po gładkich ścianach. Liście składają się z pięciu listków, są zielone, a jesienią przebarwiają się szkarłatnie. Dobrze rośnie zarówno w słońcu jak i w półcieniu, ma małe wymagania i toleruje przeciętne gleby, jest mrozoodporne i zdrowe. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej, zwłaszcza do porastania murów czy ekranów dźwiękowych.

Winobluszcz pięciolistkowy (*Parthenocissus quinquefolia*) 'Troki' – silne, mało wymagające pnącze dorastające do 10 – 20 m (1 – 2 m rocznie). Liście większe od poprzedniej odmiany, dobrze pokrywające, błyszczące, zielone, a jesienią szkarłatne. Dobrze rośnie zarówno w słońcu jak i w półcieniu, ma małe wymagania i toleruje przeciętne gleby, jest mrozoodporne i zdrowe. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej. Świetne do maskowania, tworzenia osłon, pokrywania ogrodzeń, ekranów dźwiękowych oraz jako roślina okrywowa. Dobrze nadaje się do porastania altan i pergoli.

Winobluszcz trójklapowy (*Parthenocissus tricuspidata*) 'Veitchii' – silne, mało wymagające pnącze dorastające do 10 – 20 m wysokości (1 – 2 m przyrostu rocznie); dzięki przylgom na końcach wąsów wspina się nawet po gładkich ścianach; liście duże błyszczące, najczęściej pojedyncze, z trzema klapami, układające się dachówkowato, zielone, jesienią szkarłatne. Dobrze rośnie zarówno w słońcu jak i w półcieniu, ma małe wymagania i toleruje przeciętne gleby, jest mrozoodporne i zdrowe, w ostre zimy może przemarzać. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej w zachodniej i centralnej Polsce. Świetne do maskowania, tworzenia osłon, porastania murów, pokrywania ogrodzeń oraz jako roślina okrywowa. Dobrze nadaje się do porastania altan i pergoli.

Winobluszcz zaroślowy (*Parthenocissus inserta*) – silne, mało wymagające pnącze dorastające do 10 – 20 m (1 – 2 m rocznie). Liście składają się z pięciu listków, większych niż u winobluszczu pięciolistkowego. Liście są zielone, a jesienią przebarwiają się szkarłatnie. Ma wąsy czepne bez przylg, dlatego nie wspina się samodzielnie po murach. Dobrze rośnie zarówno w słońcu jak i w półcieniu, ma małe wymagania i toleruje przeciętne gleby, jest mrozoodporny i zdrowy. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej, zwłaszcza do obrastania siatek, tworzenia okryw na skarpach i w miejscach gdzie samodzielne wspinanie jest niewskazane.

Winorośl japońska (*Vitis coignetiae*) – silne pnącze osiągające 12 m wysokości (4m przyrostu rocznie) o bardzo dużych liściach (średnica nawet ponad 30 cm), zielonych, barwiących się szkarłatnie jesienią. Ma małe wymagania i toleruje przeciętne, okresowo przesychające gleby. Najlepiej rośnie na słońcu, jest mrozoodporne. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej, do maskowania, tworzenia osłon, pokrywania wysokich ogrodzeń, porastania ekranów dźwiękowych, stosowania przy placach zabaw dla dzieci. Dobrze nadaje się do porastania altan i pergoli.

Winorośl pachnąca (*Vitis riparia*) – silne pnącze osiągające 12 m wysokości (1 – 2 m przyrostu rocznie) o liściach zielonych, barwiących się żółto jesienią, a w maju – czerwcu o drobnych, pachnących kwiatach. Ma małe wymagania i toleruje przeciętne, okresowo przesychające gleby. Najlepiej rośnie na słońcu, ale toleruje półcień, jest bardzo mrozoodporne. Dobre pnącze do stosowania w zieleni miejskiej i przydrożnej, do maskowania, tworzenia osłon, pokrywania wysokich ogrodzeń, świetne do porastania ekranów dźwiękowych. Dobrze nadaje się do porastania altan i pergoli.

PNĄCZA

Lonicera x brownii

Clematis 'Purpurea Plena Elegans' Grupa Viticella

Wisteria floribunda 'B'

Hedera helix

Clematis sibirica

Parthenocissus quinquefolia

Campsis radicans

Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii'

Proj. graf. Janusz Skalski

Foto & © Szczepan Marczyński

Pnącza stanowią grupę krzewów ozdobnych wspinających się po podporach przy pomocy pędów, wąsów czepnych lub liści. Niektóre mogą piąć się nawet po płaskich ścianach bez dodatkowych podpór, przytrzymując się ścian korzeniami przybyszowymi (bluszcz, hortensja pnąca, przywarka, milin) lub specjalnymi przylgami (winobluszcz).
Pnącza **zajmują mało miejsca w ogrodzie,** a są efektowne dzięki:
a) **masie** wytwarzanej **zieleni** (rdestówka auberta, winobluszcze, aktinidie, dławisz, chmiel, milin czy zimozielony bluszcz); b) **pięknym kwiatom** (glicynie, powojniki, wiciokrzewy, miliny); c) **owocom - jadalnym** (aktinidie, cytryniec) czy **ozdobnym** (dławisz, powojniki, winniki).
Pnącza **mogą pokrywać:** a) ściany budynków, altany, pergole, ogrodzenia (np. siatki) szybko (w 3-12 miesięcy) tworząc osłony zastępujące żywopłoty; b) podstawy drzew i silnych krzewów; c) mogą również spełniać rolę roślin okrywowych, położąc się po ziemi i tworząc zielony kobierzec zastępujący trawnik i hamując rozwój chwastów.
Większość pnączy **nie ma specjalnych wymagań glebowych**, ale nie lubią gleb bardzo suchych i bardzo ubogich. Gatunki ciepłolubne (aktinidie, glicynie i miliny) preferują stanowiska ciepłe, osłonięte od wiatrów i słoneczne np. przy południowych ścianach. Dla odmiany wiciokrzewy lepiej czują się na stanowiskach półcienistych, a bluszcz, kokornak, przywarka japońska i hortensja pnąca na stanowiskach półcienistych lub cienistych.
Pielęgnacja polega na podlewaniu w miarę potrzeby, nawożeniu każdej wiosny (IV), wiosennym (II/III) przycinaniu pędów nadmiernie zagęszczających.

Dr Szczepan Marczyński

SADZENIE: Pojemniki z roślinami zanurzyć w naczyniu z wodą na 10-30 minut. Wykopać dół 40x40x40 cm, na dno wsypać 10 cm warstwę dobrze rozłożonego obornika lub ziemi kompostowej, wypełnić dół żyzną ziemią i posadzić roślinę 3-5 cm głębiej niż rosła dotychczas. Sadzić co najmniej 30 cm od ścian lub innych roślin.

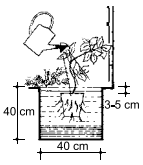

Actinidia

arguta 'Geneva'

arguta 'Ken's Red'

kolomikta 'Adam'

Aktinidia - *Actinidia* - Kiwi. Rośliny ozdobne z liści, o jadalnych owocach (mini Kiwi), dorastają do 4-10 m (1-3 m rocznie). Najczęściej są roślinami dwupiennymi, czasem obupłciowe. Najlepiej rosną na stanowiskach ciepłych, osłoniętych i słonecznych. Gleba średniowilgotna i umiarkowanie żyzna. Aktinidia ostrolistna (*A. arguta*) - obupłciowa 'Issai', męska i żeńska 'Weiki' oraz żeńskie: najwcześniej dojrzewająca - 'Geneva', czerwono owocowa 'Ken's Red' i o dużych owocach 'Jumbo'. Silne cięcie sprzyja owocowaniu. A. pstrolistna (*A.kolomikta*). Rośliny męskie ('Adam') i żeńskie ('Dr Szymanowski' i 'Sentyabraskaya') mają liście pstre zielono-biało-różowe.

Akebia

quinata

quinata 'Silver Bells'

quinata 'Variegata'

Akebia - *Akebia.* Ozdobna z egzotycznie wyglądających, półzimozielonych liści. Dorasta do 5-6 m (1-3 m rocznie), owijając się pędami dookoła podpór. Kwitnie IV-V, kwiaty pachną. Owoce bardzo oryginalne w VIII. Może rosnąć na każdej przeciętnej glebie. Świetnie nadaje sie do obsadzania altan czy pergoli, ale może też wspinać się po niedużych drzewach lub obrastać podpory przy ścianach.

Ampelopsis

aconitifolia

aconitiflora 'Seattle'

glandulosa 'Elegans'

Winnik - *Ampelopsis.*
- Winnik tojadowaty (*A. aconitifolia).* Dorasta do 2-3 m, ma zielone, głęboko, fantazyjnie powcinane liście. Świetny do obsadzania ogrodzeń. Odmiana 'Seattle' ma czerwone młode przyrosty i ogonki liściowe.
- Winnik zmienny (*A. glandulosa* 'Elegans'). Dorasta do 2 m, ma liście ostro klapowane, trójbarwne: biało-różowo-zielone, a jesienią ładne niebieskofioletowe owoce.

Aristolochia

macrophylla

Kokornak wielkolistny - *Aristolochia macrophylla*. Dorasta do 10m (2m rocznie). Główną ozdobę stanowią bardzo duże, sercowate liście. Bardzo oryginalne są małe (2-4 cm) fajkowate kwiaty, rozwijające się w V. Najlepiej rośnie w półcieniu lub cieniu. Nie lubi gleb suchych, ubogich.

Calystegia

hederacea 'Multiplex'

Kielisznik bluszczowaty - *Calystegia hederacea* 'Multiplex'. Pnąca bylina o bardzo interesujących kwiatach: pomponowato pełnych, intensywnie różowych. Kwitnie VII-IX. Dorasta do 2-3 m. Strzałkowate, zielone liście są delikatnie owłosione. Pędy owijają się wokół podpór. Wiosną stare pędy należy wyciąć tuż przy ziemi. Wymaga gleby dobrze zdrenowanej, wilgotnej, ale nie podmokłej, próchnicznej. Należy uprawiać w miejscach ciepłych, słonecznych. Stosować przy płotkach, kratkach lub innych podporach ogrodowych.

Campsis

radicans 'Flamenco'

radicans 'Flava'

radicans 'Ursynów'

Milin amerykański - *Campsis radicans*. Dorasta do 6-10 m (1-4 m rocznie). Wspina się przy pomocy korzeni czepnych i owijania się pędami. Zależnie od odmiany - pomarańczowe, czerwone lub żółte kwiaty rozwijają się VII-IX. Wymaga stanowiska ciepłego, nasłonecznionego i osłoniętego. Najładniej kwitnie w lata ciepłe i słoneczne. Nie ma dużych wymagań glebowych, ale lubi gleby stale lekko wilgotne. Nie jest całkowicie mrozodporny i w ostrzejsze zimy może przemarzać, ale odrasta z korzeni.

Celastrus

orbiculatus 'Diana'

orbiculatus 'Hercules'

orbiculatus

Dławisz okrągłolistny - *Celastrus orbiculatus*. Silne pnącze, dorasta do 12m (1-4 m rocznie). Nie powinno być sadzone przy krzewach lub niedużych drzewach, gdyż owijając się może je zadusić. Roślina dwupienna - odmiana żeńska 'Diana', męska 'Herkules' . Dużą ozdobę stanowią żółto-czerwone owoce (na roślinach żeńskich), dekoracyjne przez kilka miesięcy i świetnie nadające się do dekoracji pomieszczeń. Liście jesienią przebarwiają się żółto. Dławisz nie ma specjalnych wymagań.

Clematis

Powojnik - *Clematis*. W zależności od gatunku i odmiany dorasta do 2-8 m (1-6 m rocznie). Piękną ozdobę stanowią kwiaty o średnicy od 5 do 25 cm, rozwijające się od IV do X a u niektórych gatunków i odmian również owocostany. Powojniki można prowadzić przy różnych podporach. Dużo uroku uzyskuje się puszczając je po naturalnych podporach np: roślinach cebulowych, bylinach, krzewach i drzewach. Najlepiej rosną na glebie żyznej, umiarkowanie wilgotnej, obojętnej lub umiarkowanie zasadowej.

Dioscorea

batatus

batatus

batatus 'Variegata'

Pochrzyn (ignam) chiński - *Dioscorea batatus.* Pochodząca z Chin i Japonii bylina o bulwiastych, jadalnych korzeniach i pnących pędach. Pędy owijają się wokół podpór dorastając do 2-3,5 m a jesienią zamierają do ziemi. Bulwy podziemne, wydłużone, duże, jadalne, w ojczyźnie zwane słodkimi ziemniakami. W kątach liści, jesienią wytwarzają się małe brązowe bulwki o orzechowym smaku, jadalne i smaczne. Kwiaty drobne, białe o przyjemnym cynamonowym zapachu w czerwcu - sierpniu. Liście ciemnozielone, błyszczące, sercowate, z 7-9 nerwami. Pędy często w dolnej części, pozbawione liści. Nie jest całkiem mrozoodporna. Przed zimą trzeba 100 cm wokół rośliny wysiółkować np. kompostem korowym, aby zabezpieczyć bulwy ziemne przed przemarznięciem. Należy uprawiać w miejscach ciepłych, słonecznych. Uprawiać przy płotach, kratkach lub innych podporach ogrodowych.

Fallopia

aubertii

Rdestówka Auberta - *Fallopia aubertii.* Najsilniej rosnące pnącze w naszym klimacie. Dorasta do 12 m (6-8 m rocznie). Kwiaty białe, drobne, ale bardzo liczne VIII-X. W ostrzejsze zimy pędy mogą przemarzać, ale odrastają z podstawy rośliny. Nie ma specjalnych wymagań co do gleby i stanowiska, jeśli cień nie jest zbyt silny a gleba zbyt sucha. Świetna roślina osłonowa.

Hedera

helix 'Goldheart'

helix 'Thorndale'

helix 'Woerner'

Bluszcz pospolity - *Hedera helix.* Najlepsza z odmian 'Thorndale', dorasta do 20m wysokości (0,5-1m rocznie). Główną ozdobę stanowią ciemnozielone, zimozielone liście. Czepia się podpór korzeniami przybyszowymi. Najlepiej rośnie w cieniu lub półcieniu. Nie lubi gleb suchych, kwaśnych. Może być zastosowany zarówno jako pnącze jak i roślina okrywowa.

Humulus

lupulus 'Aureus'

Chmiel - *Humulus lupulus* 'Aureus'. Pnąca bylina, dorastająca do 6 m. Świetna roślina osłonowa, o żółtych liściach przez cały sezon wegetacji. Najładniej wybarwia się na słońcu. Nie lubi stanowisk suchych.

Hydrangea anomala subsp. *petiolaris*

'Mirranda'

Hortensja pnąca - *Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*. Dorasta do 6-10 m (0,5 m rocznie). Wspina się po porowatych podporach przy pomocy korzeni przybyszowych. Dużą ozdobę stanowią białe baldachowate kwiatostany oraz liście jesienią intensywnie żółte. Najlepiej rośnie w miejscach osłoniętych, w cieniu lub półcieniu. Nie lubi suchych i zasadowych gleb. Bardzo mrozoodporna. 'Mirranda' nowa odmiana o zielonych liściach z jasnożółtozielonym obrzeżeniem. Wymaga jaśniejszych stanowisk niż gatunek dla dobrego wybarwienia liści. Kwiaty podobne jak u gatunku. Mrozoodporna.

Lonicera

sempervirens 'Blanche Sandman'

acuminata

periclymenum 'Serotina'

Wiciokrzew - *Lonicera*. Dorasta do 3-6m (0,5-2m rocznie). Kwiaty rozwijają się od V do IX. Stanowisko od słonecznego do półcienistego. Nie ma specjalnych wymagań glebowych. Często w maju jest atakowany przez mszyce, zwłaszcza gdy rośnie na stanowiskach suchych i słonecznych. Wiciokrzew wiecznie zielony 'Blanche Sandman' (*Lonicera sempervirens* 'Blanche Sandman') - kwiaty szkarłatne, obfite kwitnienie VI-X; w. zaostrzony *(L. acuminata)* - liście zimozielone, owłosione, kwiaty drobne, żółte VI-VII; w. Heckrotta *(L.* x *heckrottii)* - kwiaty dwubarwne, różowokremowe (w pąkach karminowe), lekko pachnące, kwitnie VI-IX; w. japoński *(L. japonica)* 'Aureoreticulata' - interesujące liście, zielone z żółtym unerwieniem; w. pomorski *(L. periclymenum)* 'Serotina' - kwiaty kremowo-czerwone, silnie pachnące, kwitnie VI-IX; w. przewiercień *(L. caprifolium)* - kwiaty beżowe, pachnące, kwitnie V-VI; w. Tellmanna *(L.* x *tellmanniana)* - kwiaty intensywnie miedzianożółte VI-VII; w. Henryiego (*L. henryi*)- liście zimozielone, kwiaty drobne, czerwonobrązowe VI-VIII.

Menispermum

davuricum

Miesięcznik dahurski - *Menispermum davuricum*. Ciekawe pnącze o ładnych, dużych, ciemnozielonych liściach. Dorasta do 3-5 m (1-2 m rocznie). Można stosować przy altanach, ogrodzeniach, pergolach, kratkach i innych podporach. Szczególnie przydatne do stosowania w pełnym słońcu.

Parthenocissus

quinquefolia

quinqefolia 'Star Showers'

tricuspidata 'Veitchii'

Winobluszcz - *Parthenocissus* - Silne pnącze dorastające do 10-20 m, (1-2 m rocznie). Wspina się za pomocą wąsów lub przytrzymując ścian specjalnymi przylgami. Liście jesienią (IX-X) stają się szkarłatne. Najładniej przebarwiają się, gdy rosną na stanowiskach słonecznych. Nie ma specjalnych wymagań glebowych. - Winobluszcz pięciolistkowy *(P. quinquefolia)* - szczególnie dobry do obsadzania siatek, ale z powodzeniem wspina się po altanach czy ścianach. 'Star Showers' - odmiana o pstrych, biało-zielonych liściach. W. trójklapowy *(P. tricuspidata)* - liście z 3 klapami, błyszczące, pięknie dachówkowato ułożone, świetny do obsadzania ścian.

Periploca

graeca

graeca

Obwojnik grecki - *Periploca graeca.* Silnie rosnące pnącze, pędami owijające się wokół podpór. Liście wąskolancetowate, ciemnozielone, błyszczące. Kwiaty purpurowobrązowe, małe VI-VIII. Dorasta do 10 m (1-2 m rocznie). Toleruje przeciętne gleby. Można stosować przy pergolach, bramkach, ogrodzeniach lub starych drzewach. Szczególnie przydatne do stosowania w pełnym słońcu.

Schisandra

chinensis

rubriflora

Cytryniec chiński - *Schisandra chinensis.* Dorasta do 3-10 m. (1 m rocznie) o ładnych ciemnozielonych liściach i jaskrawoczerwonych, jadalnych owocach zebranych w gronie owocostany. Owoce zawierają dużo witamin i substancji wzmacniających organizm człowieka. Jest mrozoodporny.
Cytryniec czerwonokwiatowy - *Schisandra rubriflora*. Dorasta do 3-4 m. Ozdobny z ciemnoczerwonych, małych ale zwracających uwagę kwiatów pojawiających się w IV-V. Kwiaty są zazwyczaj dwupienne.

Schizophragma

hydrangeoides

hydrangeoides 'Moonlight'

hydrangeoides 'Roseum'

Przywarka japońska - *Schizophragma hydrangeoides.* Wolno rosnące pnącze do półcienia o ładnych, białych kwiatach VII. Liście sercowate, ciemnozielone, żółte jesienią. Wspina się korzeniami przybyszowymi. Lubi gleby wilgotne i kwaśne. Świetnie nadaje się do obsadzania: ścian, drzew, pergoli oraz jako roślina okrywowa. Szczególnie przydatna do stosowania w cieniu lub półcieniu. Dorasta do 6 m (0,5-1m rocznie).

Solanum

dulcamara 'Variegatum'

dulcamara 'Variegatum'

Psianka słodkogórz - *Solanum dulcamara* 'Variegatum'. Ciekawe pnącze o zielono-białych liściach. Umiarkowanie silnie rośnie dorastając do wysokości 2 m. Ma szeroko owalne, lekko poskręcane, ciemnozielone liście z dużymi, białymi smugami. Kwiaty małe (1,5-2 cm średnicy), fioletowe z żółtymi pręcikami rozwijają się czerwiec – sierpień. Jesienią i zimą zwracają uwagę jaskrawoczerwone, błyszczące, nieduże, jajowate owoce, zebrane w niewielkie grona. Nie należy ich jeść gdyż podobnie jak inne części rośliny są trujące.

Vincetoxicum

nigrum

nigrum

Ciemiężyk czarny - *Vincetoxicum nigrum*. Niskie (1-2m), bylinowe pnącze o ładnych ciemnozielonych, szerokolancetowatych liściach. Kwiaty drobne, ciemno-purpurowo-fioletowe, prawie czarne, z żółtymi pręcikami są lubiane przez owady. Owoce są długie, ostro zakończone, strąkowate łuszczyny, rozsiewające jesienią nasiona z jedwabistymi puszkami. Wymaga gleby dobrze zdrenowanej, wilgotnej, ale nie podmokłej, próchnicznej. Należy uprawiać w miejscach ciepłych, słonecznych. Sadzić przy płotkach, kratkach lub innych podporach ogrodowych.

Vitis

coignetiae

riparia

vinifera 'Purpurea'

Winorośl japońska - *Vitis coignatiae*. Silnie rosnące pnącze o efektownych dużych liściach, pięknie, szkarłatnie przebarwiających się jesienią. Dorasta do 12 m (4 m rocznie) Małe wymagania glebowe, wysoka mrozoodporoność.
Winorośl pachnąca - *Vitis riparia.* Silne pnącze, dorastające do 12 m (2 m rocznie), kwiaty niepozorne, pachnące, w VI. Liście duże, jesienią przebarwiają się żółto.
Winorośl właściwa - *Vitis vinifera* 'Purpurea'. Dorasta do 10 m (1-2 m rocznie). Pnącze ozdobne z czerwonopurpurowych liści.

Wisteria

floribunda 'B'

floribunda 'Shiro-noda'

floribunda 'Honbeni'

Glicynia - *Wisteria*. Silne pnącze dorastające do 10 m (1-3 m rocznie). Glicynie są przepięknie kwitnącymi pnączami, o kwiatach (zależnie od odmiany): niebieskich, fioletowych, białych lub różowych, zebranych w długie grona (do 60 cm). Kwitnie V. Młode rośliny wymagają szczególnej troski, podlewania, nawożenia i osłaniania na zimę. W ostre zimy mogą przemarzać, ale odbijają z części podziemnej. Glicynie najlepiej rosną i kwitną na stanowiskach osłoniętych, ciepłych i słonecznych, glebie umiarkowanie żyznej i średnio wilgotnej.

Bogato ilustrowana, przeszukiwalna encyklopedia pnączy ogrodowych (ponad 250 gatunków i odmian).

www.clematis.com.pl

PNĄCZA NA PŁOTY
CZYLI
SZYBKIE ŻYWOPŁOTY

Clematis 'Bill MacKenzie'

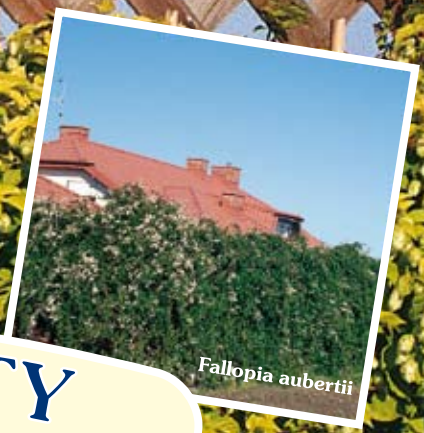
Fallopia aubertii

Humulus lupulus 'Aureus'

Parthenocissus quinquefolia

Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii'

Clematis: 'Comtesse de Bouchaud', 'Błękitny Anioł', 'Kardynał Wyszyński'

Clematis 'Comtesse de Bouchaud'

Clematis 'Bill MacKenzie' - zima

Clematis 'Gladys Picard'

Clematis 'Etoile Violette' Grupa Viticella

Clematis 'Pamela Jackman' Grupa Atragene, C. sibirica

Fot. & © Szczepan Marczyński Proj. graf. Janusz Skalski

Pnącza szybko tworzą osłony oddzielające nas od sąsiadów, uciążliwych dróg i ulic - zatrzymując kurz, spaliny czy hamując wiatry. Jeśli posadzimy je przy ogrodzeniach, np. z siatki lub drewna, spełnią taką samą funkcję jak żywopłot. Szybki efekt uzyskuje się dzięki ogromnej dynamice wzrostu większości pnączy.

W zależności od wielkości ogrodzenia, ulubionej barwy, oraz tego jak szybko chcemy uzyskać osłonę, dobieramy odpowiednią roślinę. Dobierając odpowiednie pnącze trzeba pamiętać zarówno o sile wzrostu jak i wymaganiach poszczególnych gatunków np. ich mrozoodporności. Można stworzyć osłony w pełnym słońcu (np. z rdestówki Auberta czy powojników) lub w cieniu (np. z bluszczu, hortensji pnącej, czy przywarki).

Pnącza bardzo szybko rosnąc stworzą zieloną osłonę w ciągu 6-10 tygodni, a potem przy przycinaniu nadmiernie wyrastających pędów ogranicza się ich wzrost. Szczególnie przydatne są one w nowo zakładanych ogrodach, gdzie brakuje zieleni, a na okazalsze drzewa czy krzewy trzeba czekać kilka lat. Mogą one świetnie spełniać rolę osłon tymczasowych, zanim żywopłoty powstałe z roślin wolniej rosnących nie zaczną spełniać swojej funkcji. W przyszłości, jeśli staną się zbyt ekspansywne, można je usunąć. Jeśli wymarzyliśmy sobie żywopłot zimozielony, np. z żywotnika, możemy posadzić go i czekać cierpliwie przez kilka lat aż urośnie, a do tego czasu osłonić się pnączami szybko rosnącymi, posadzonymi przy ogrodzeniu.

Pnącza mające stworzyć osłonę sadzimy średnio co 1m. Jeśli szczególnie zależy nam na szybkim efekcie, możemy rozstawę zmniejszyć nawet do 0,5m, a jeśli mamy więcej cierpliwości, a ograniczony budżet, to możemy ją zwiększyć do 1,5m. Pnącza sadzimy w doły kilka razy większe od doniczek, w których rosły dotychczas. Na dno dołu sypiemy łopatę dobrze rozłożonego obornika lub kompostu. Rośliny sadzimy 5-10 cm głębiej niż rosły dotychczas. Glebę dookoła nich ściółkujemy grubo korą lub podobnym materiałem. Ściółka zatrzyma w glebie wilgoć, utrudni wyrastanie chwastów, a co najważniejsze zabezpieczy korzenie i podstawy pędów przed przemarznięciem.

Wymienione pnącza nie są bardzo wymagające, ale aby wytworzyły masę zieleni i bujnie rosły, trzeba je intensywnie podlewać i nawozić. Stosunkowo najskuteczniejsze jest podlewanie z użyciem linii samokroplujących. Nawożenie można wykonać w końcu kwietnia nawozem o spowolnionym działaniu, np. Osmocote 5-6M. Można stosować również tradycyjne mieszanki nawozowe.Posadzonym pnączom należy przyciąć pędy nad 3-6 liściem, aby spowodować ich rozgałęzienie. W kolejnych latach przycinamy rośliny słabo rozgałęzione oraz nadmiernie rozrastające się.

Dr Szczepan Marczyński

SADZENIE: Pojemniki z roślinami zanurzyć w naczyniu z wodą na 10-30 minut. Wykopać dół 40x40x40cm, na dno wsypać 10 cm warstwę dobrze rozłożonego obornika lub ziemi kompostowej, wypełnić dół żyzną ziemią i posadzić roślinę 3-5cm głębiej niż rosła dotychczas. Sadzić co najmniej 30cm od ścian lub innych roślin.

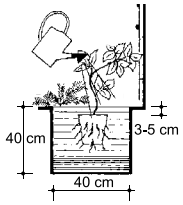

				PRZYROST ROCZNY (m)	
Actinidia	*arguta* 'Weiki'	*kolomikta*	*k.* 'Sentyabraskaya'	1 - 3	Aktinidia - *Actinidia* (roślina Kiwi). Rośliny ozdobne z liści, o jadalnych owocach (Mini Kiwi), dorastają do 4-8 m. Najczęściej są roślinami dwupiennymi, choć zdażają się rośliny obupłciowe. Najlepiej rosną na stanowiskach ciepłych, osłoniętych i słonecznych. Gleba średniowilgotna i umiarkowanie żyzna wystarczy aby zapewnić bujny wzrost. Aktinidia pstrolistna (*A.kolomikta*). Dorasta do 4 m. Rośliny męskie ('Adam') i żeńskie ('Dr Szymanowski' i 'Sentyabraskaya') mają liście pstre zielono-biało-różowe.
Akebia	*quinata*	*quinata* 'Silver Bells'	*quinata* 'Variegata'	1 - 3	Akebia - *Akebia.* Ozdobna z egzotycznie wyglądających, półzimozielonych liści. Dorasta do 5-6m, owijając się pędami dookoła podpór. Może rosnąć na każdej przeciętnej glebie. Świetnie nadaje się do obsadzania altan czy pergoli, ale może też wspinać się po niedużych drzewach lub obrastać podpory przy ścianach.
Ampelopsis	*aconitifolia*	*aconitifolia* 'Seattle'	*glandulosa* 'Elegans'	1 - 2	Winnik - *Ampelopsis.* - Winnik tojadowaty (*A. aconitifolia).* Dorasta do 4-8 m. Ma zielone, głęboko, fantazyjnie powcinane liście, a jesienią żółtopomarańczowe owoce. Świetny do obsadzania ogrodzeń. Odmiana 'Seattle' dorasta do 2-3 m. Ma liście powcinane, delikatnie owłosione, rozwijając się z pąków, różowe, zielone w lecie, a żółte jesienią. Winnik zmienny (*A. glandulosa* 'Elegans'). Dorasta do 2 m. Ma liście ostro klapowane, trójbarwne: biało-różowo-zielone, a jesienią ładne niebiesko-fioletowe owoce.
	aconitifolia	*aconitifolia* 'Seattle'	*glandulosa* 'Elegans'		
Celastrus	*orbiculatus* 'Diana'	*orbiculatus* 'Hercules'	*orbiculatus*	1 - 4	Dławisz okrągłolistny - *Celastrus orbiculatus.* Silne pnącze, dorasta do 12m. Nie powinno być sadzone przy krzewach lub niedużych drzewach, gdyż owijając się może je zadusić. Roślina dwupienna - odmiana żeńska 'Diana', męska 'Herkules'. Dużą ozdobę stanowią żółto-czerwone owoce (na roślinach żeńskich), dekoracyjne przez kilka miesięcy i świetnie nadające się do dekoracji pomieszczeń. Liście jesienią przebarwiają się na żółto. Dławisz nie ma specjalnych wymagań.
Clematis	'Bill MacKenzie'	'Paul Farges'	'Pamela Jackman'	1 - 6	Powojnik - *Clematis.* W zależności od gatunku i odmiany dorasta do 2-8 m. Piękną ozdobę stanowią kwiaty o średnicy od 5 do 25 cm, rozwijające się od IV do X a u niektórych gatunków i odmian również owocostany. Powojniki można prowadzić przy różnych podporach. Dużo uroku uzyskuje się puszczając je po naturalnych podporach np. roślinach cebulowych, bylinach, krzewach i drzewach. Najlepiej rosną na glebie żyznej, umiarkowanie wilgotnej, obojętnej lub umiarkowanie zasadowej.
Euonymus	*fortunei* 'Coloratus'	*fortunei* 'Coloratus'		0,8	Trzmielina Fortune'a - *Euonymus fortunei* 'Coloratus'. Liście duże (6 cm), błyszczące, zimozielone, przyjmują jesienną barwę ciemnopurpurową, aby wiosną znowu stać się zielonymi. Do sadzenia zarówno na stanowiskach słonecznych, półcienistych jak i cienistych. Może być stosowana zarówno jako roślina okrywowa jak i pnącze.
Fallopia	*aubertii*			do 6	Rdestówka Auberta - *Fallopia aubertii.* Najsilniej rosnące pnącze w naszym klimacie. Dorasta do 12 m. Kwiaty białe, drobne, ale bardzo liczne VIII-X. W ostrzejsze zimy pędy mogą przemarzać, ale odrastają z podstawy rośliny. Nie ma specjalnych wymagań co do gleby i stanowiska, jeśli cień nie jest zbyt silny a gleba zbyt sucha. Świetna roślina osłonowa.
Hedera	*helix* 'Thorndale'	*helix* 'Woerner'		0.5 - 1	Bluszcz pospolity - *Hedera helix.* Najlepsza z odmian 'Thorndale', dorasta do 20-30 m wysokości. Główną ozdobę stanowią ciemnozielone, zimozielone liście. Czepia się podpór korzeniami przybyszowymi. Najlepiej rośnie w cieniu lub półcieniu. Nie lubi gleb suchych, kwaśnych. Może być zastosowany zarówno jako pnącze jak i roślina okrywowa.
Humulus	*lupulus* 'Aureus'			do 6	Chmiel pospolity - *Humulus lupulus* 'Aureus'. Pnąca bylina, dorastająca do 6m. Świetna roślina osłonowa, o żółtych liściach przez cały sezon wegetacji. Najładniej wybarwia się na słońcu. Nie lubi stanowisk suchych.
Lonicera	*acuminata*	*japonica* 'Halliana'	*periclymenum* 'Serotina'	1 - 2	Wiciokrzew - *Lonicera.* Dorasta do 3-6m. Kwiaty rozwijają się od V do X. Stanowisko od słonecznego do półcienistego. Nie ma specjalnych wymagań glebowych. Często w maju jest atakowany przez mszyce, zwłaszcza gdy rośnie na stanowiskach suchych i słonecznych.
Menispermum	*davuricum*			1 - 2	Miesięcznik dahurski - *Menispermum davuricum.* Ciekawe pnącze o ładnych, dużych, ciemnozielonych liściach. Dorasta do 3-5m. Można stosować przy altanach, ogrodzeniach, pergolach, kratkach i innych podporach. Szczególnie przydatne do stosowania w pełnym słońcu.
Parthenocissus	*quinquefolia*	*quinquefolia* 'Troki'	*tricuspidata* 'Veitchii'	1 - 2	Winobluszcz - *Parthenocissus.* Silne pnącze dorastające do 10-20 m. Wspina się za pomocą wąsów lub przytrzymując ścian specjalnymi przylgami. Liście jesienią (IX-X) stają się szkarłatne. Najładniej przebarwiają się, gdy rosną na stanowiskach słonecznych. Nie ma specjalnych wymagań glebowych. Do sadzenia przy ażurowych ogrodzeniach najlepiej nadaje się winobluszcz pięciolistkowy *(Parthenocissus quinquefolia* 'Troki').
Periploca	*graeca*	*graeca*		1 - 2	Obwojnik grecki - *Periploca graeca.* Silnie rosnące pnącze, pędami owijające się wokół podpór. Liście wąskolancetowate, ciemnozielone, błyszczące. Kwiaty purpurowobrązowe, małe VI-VIII. Dorasta do 10 m. Toleruje przeciętne gleby. Można stosować przy pergolach, bramkach, ogrodzeniach lub starych drzewach. Szczególnie przydatne do stosowania w pełnym słońcu.
Vitis	*coignetiae*	*riparia*	*riparia*	2 - 4	Winorośl japońska - *Vitis coignetiae.* Silnie rosnące pnącze o efektownych dużych liściach, pięknie, szkarłatnie przebarwiających się jesienią. Osiąga ponad 10m. Małe wymagania glebowe, wysoka mrozoodporoność. Winorośl pachnąca - *Vitis riparia.* Silne pnącze, dorastające do 12 m, kwiaty niepozorne, pachnące, w V-VI. Liście duże, jesienią przebarwiają się na żółto.

Bogato ilustrowana, przeszukiwalna encyklopedia pnączy ogrodowych (ponad 250 gatunków i odmian).

www.clematis.com.pl

PNĄCZA I KRZEWINKI JAKO ROŚLINY OKRYWOWE

Euonymus fortunei 'Silver Queen'

Hedera helix

Clematis 'Praecox' Grupa Heracleifolia

Clematis 'Emilia Plater' Grupa Viticella

Euonymus fortunei 'Interbolwi', 'Emerald Gaiety', 'Emerald'n Gold'

Foto & © Szczepan Marczyński
Proj. graf. Janusz Skalski

Rośliny okrywowe mogą zastąpić trawniki, tworzyć obwódki, porosnąć i umocnić skarpy lub przykryć ziemię pod drzewami czy krzewami - przeciwdziałając wydmuchiwaniu jej przez wiatr, wypłukiwaniu przez wodę, przesychaniu oraz hamując wzrost chwastów. Bardzo ułatwiają pielęgnację terenów zieleni obniżając potrzebny na to czas i koszty, a także podnosząc ich estetykę. Z powodzeniem mogą być stosowane zarówno w małych jak i dużych ogrodach oraz w zieleni publicznej. Najlepsze efekty dadzą rośliny prawidłowo dobrane do stanowiska, wielkości miejsca, które chcemy pokryć oraz do siły wzrostu sąsiadujących roślin. Z powodzeniem można wykorzystać w tym celu zarówno pnącza, które pozbawione podpór będą płożyć się po ziemi, a charakteryzują się dużą dynamiką wzrostu, jak i wolniej rosnące krzewinki. Zdobić będą masą liści i/lub kwiatów. Są one odporne i mało wymagające. Można dobrać odmiany dobrze rosnące w półcieniu, czy nawet w cieniu (np. *Hedera helix*, *Euonymus fortunei*, *Vinca minor*, *Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*, *Schizophragma hydrangeoides*), a z zagospodarowaniem takich miejsc są często problemy. Są też takie, które poradzą sobie na słonecznych, lekko podsychających miejscach (np. odmiany *Clematis* z Grupy Tangutica)

Pielęgnacja. Należy pamiętać o podlewaniu. Najlepszy efekt zapewniają linie samokroplujące. Przez pierwsze 2-3 lata wiosną (IV-VI) rośliny powinny być nawożone. W następnych latach nawozić należy tylko w razie potrzeby. Pędy zasychające należy usunąć, a wyrastające zbyt wysoko lub nadmiernie rozrastające się na boki należy przycinać. Główne cięcie najlepiej wykonać wiosną, a korygujące w miarę potrzeby, w czasie sezonu wegetacyjnego.

Dr Szczepan Marczyński

* Strefę mrozoodporności podano wg USDA.
Opis i mapy zasięgu w Internecie: www.clematis.com.pl

Ogólna charakterystyka

Sadzenie. Trzeba dobrze przygotować podłoże usuwając chwasty, gruz i inne zanieczyszczenia oraz wzbogacając ziemię dobrze rozłożonym obornikiem lub kompostem. Zainstalowanie nawadniania, najlepiej w postaci linii samokroplujących, znacznie ułatwi późniejszą pielęgnację i poprawi wzrost roślin. Gęstość sadzenia zależy od siły wzrostu roślin. Przestrzeń między posadzonymi roślinami dobrze jest wyściółkować korą.

		PRZYROST ROCZNY (m)	WYSTAWA	ZALECANA LICZBA ROŚLIN NA m^2	STREFA MROZOODPORNOŚCI (USDA)*	
Akebia	*quinata*	1-3	◑ → ○	1	6A-9	**Akebia pięciolistkowa** *Akebia quinata*. Dorasta do 5-6m (1-3m rocznie), owijając się wokół podpór. Pędy pozostawione bez wsparcia płożą się po ziemi, ukorzeniając się i rozrastając. Może rosnąć na każdej przeciętnej glebie. Roślina ekspansywna, szczególnie przydatna w dużych ogrodach i do pokrywania dużych przestrzeni w półcieniu.
Clematis Grupa Atragene	'Constance', 'Pamela Jackman', *sibirica*, 'Cecile', 'Markham's Pink', 'White Swan'	1	◑ → ○	1-2	4-9	**Powojnik** *Clematis* **Grupa Atragene**. Odmiany wywodzące się od górskich gatunków kwitnących w IV-VI na zeszłorocznych pędach (np. *C. alpina* czy *C. macropetala*). Dorasta do 2-3 m. Pędy pozostawione bez podpór płożą się po ziemi i wspinają po otaczających krzewach i drzewach. Na przełomie IV i V kwiaty tworzą kolorowy kobierzec: niebieski - **'Pamela Jackman'**, **'Lagoon'**, **'Maidwell Hall'**, **'Blue Bird'**; fioletowy **'Jan Lindmark'**, **'Cecile'**; różowy **'Willy'**, **'Markham's Pink'**; czerwony **'Constance'**, **'Ruby'**; biały **'Albina Plena'**, ***sibirica***, **'White Swan'**. Później pokrywają się puszystymi owocostanami. Mają nieduże wymagania i są odporne, ale nie lubią gleb suchych i kwaśnych. Mogą być stosowane w półcieniu i na słońcu. Ciąć tylko w miarę potrzeby, po kwitnieniu.
Clematis Grupa Heracleifolia	'Praecox', 'Praecox'	3-4	○ → ◑	1-3	3-9	**Powojnik** *Clematis* **Grupa Heracleifolia**. Mieszańce oznaczane kiedyś jako *C.* x *jouiniana* (powojnik pośredni). Odmiana **'Praecox'** jest najlepszym powojnikiem okrywowym, bardzo użytecznym w każdym ogrodzie. Liście duże, trójdzielne, ciemnozielone. Pędy płożą się po ziemi (rocznie do 3-4m), w ciągu kilku tygodni przykrywają ją szczelnie liśćmi, głusząc chwasty i zabezpieczając glebę przed wysychaniem i przegrzaniem. W VII i VIII roślinę pokrywają drobne, beżowofioletowe kwiaty. W zależności od wielkości miejsca, które ma okrywać, należy ją ciąć wiosną (III-IV) 10-150 cm od podstawy. Mało wymagająca, mrozoodporna. Odmiana **'Mrs Robert Brydon'** ma większe liście oraz większe i bardziej niebieskie kwiaty. Rośnie o 30-50% słabiej niż odmiana 'Praecox'. Zalecana do stosowania na małych powierzchniach.
	Mrs Robert Brydon', 'Mrs Robert Brydon	2-3	○ → ◑	2-4	4-9	
Clematis Grupa Integrifolia	'Arabella', 'Alionushka', 'Pamiat Serdtsa', INSPIRATION® PBR, 'Sizaia Ptitsa', 'Hakuree'	1-2	○ → ◔	3-5	4-9	**Powojnik** *Clematis* **Grupa Integrifolia**. Odmiany wywodzące się od *C. integrifolia* (powojnika całolistnego). Są bardzo wartościowymi i atrakcyjnymi bylinami, ze względu na dekoracyjność, długie i obfite kwitnienie (VI-X), zdrowotność, mrozoodporność i małe wymagania. Ich pędy, w zależności od odmiany, mają długość do 2 m. Płożą się po ziemi, tworząc barwne okrywy lub wspierając o podpory podnoszą do góry. Mogą być z powodzeniem stosowane nie tylko w ogrodach, na działkach, balkonach i tarasach, ale również w zieleni publicznej. Szczególnie wartościowe są: niebieska **'Arabella' (1994)**, fioletowe **'Pamiat Serdtsa'**, **'Sizaia Ptitsa'**, różowe **'Alionushka'** i **INSPIRATION® PBR**, oraz biało-fioletowa **'Hakuree'**. Co roku wiosną (III-IV) należy wyciąć wszystkie pędy tuż przy ziemi.
Clematis Grupa Tangutica i Vitalba	'Paul Farges', 'Lambton Park', 'Bill MacKenzie'	2-4	○	1	5-9	**Powojnik** *Clematis* **Grupa Tangutica i Grupa Vitalba.** Wywodzą się od *C. tangutica* i *C. orientalis* oraz *C. vitalba*. Pnącza kwitnące żółto lub biało, obficie (VI-X). Bez wsparcia płożą się tworząc okrywy. Lubią miejsca słoneczne. Mrozoodporne, mało wymagające, tolerują podsychające, ubogie gleby. Nie lubią gleb zwięzłych, podmokłych (konieczny drenaż). Najlepiej ciąć je silnie (w III-IV), 10-40 cm od podstawy.
Clematis Grupa Viticella	'Emilia Plater', 'Etoile Violette', 'Polish Spirit'	2-3	○ → ◑	1	5-9	**Powojnik** *Clematis* **Grupa Viticella**. Pnącza kwitnące w lecie, długo i obficie. Są zdrowe i odporne, zadawalają się przeciętnymi glebami. Pozostawione bez podpór płożą się tworząc barwne kobierce. Szczególnie wartościowe są: niebieskie **'Emilia Plater'** i **'Prince Charles'**; fioletowe **'Etoile Violette'** i **'Polish Spirit'**. Corocznie wiosną ciąć silnie 20-40cm od podstawy.
Euonymus fortunei	'Coloratus', 'Coloratus'	0,8	◕ → ○	5	5-9	**Trzmielina Fortune'a** - *Euonymus fortunei*. Słabe pnącze o zimozielonych liściach. Odmiany o barwnych liściach na słońcu ładniej się wybarwiają. Posadzone przy podporze wspinają się nawet do 2m. Dobre rośliny okrywowe oraz do wypełniania przestrzeni między wyższymi krzewami i tworzenia obwódek. **'Coloratus'** - najsilniej rosnąca odmiana. Liście 6cm, błyszczące, zielone wiosną i latem, a ciemnopurpurowe jesienią i zimą. Zdrowa, stosunkowo mrozoodporna. **'Emerald Gaiety'** liście 3cm, ciemnozielone z białym, nieregularnym obrzeżeniem. W ostrzejsze zimy może wymarzać. **'Emerald'n Gold'** liście 3cm, zielone z jaskrawożółtymi brzegami. Pędy mają tendencję do wznoszenia się do góry. W ostrzejsze zimy może przemarzać. **'Interbolwi'** liście 3 cm, ciemnozielone z intensywnie żółtym środkiem. Pędy kładą się na ziemi. **'Silver Queen'** liście 5 cm, z białymi brzegami. **'Sunspot'** liście 3 cm, ciemnozielone z żółtym centrum.
	'Emerald Gaiety', 'Emerald'n Gold', 'Interbolwi', 'Silver Queen', 'Sunspot'	0,5	◕ → ○	8	6-9	
Hedera helix	'Thorndale'	0,5-1	◑ → ●	4	5A-10	**Bluszcz pospolity** - *Hedera helix* **'Thorndale'**. Liście 10cm, zimozielone, ciemnozielone z jaśniejszymi nerwami. Bujnie rośnie, szybko pokrywając glebę zwłaszcza w cieniu i półcieniu. Wspina się po porowatych podporach (np. pniach) dorastając nawet do 30m. Nie lubi gleb suchych, kwaśnych. Odmiana stosunkowo mrozoodporna, ale w ostre zimy może nadmarzać.
Hydrangea anomala subsp. *petiolaris*	'Mirranda'	0,5-1	◑ → ●	2-4	5-7	**Hortensja pnąca** - *Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*. Liście 10cm, zielone, jesienią żółte, opadające na zimę. Dobra roślina okrywowa do cienia lub półcienia. Po porowatych podporach wspina się przy pomocy korzeni przybyszowych - dorasta do 10-20m (0,5-1m rocznie). Nie lubi gleb suchych i zasadowych. Całkowicie mrozoodporna.
Lonicera japonica	'Aureoreticulata', 'Halliana', 'Purpurea'	1-2	◑ → ○	1	6-9	**Wiciokrzew japoński** *Lonicera japonica*. Pnącze o półzimozielonych liściach. Zdrowe, mało wymagające. Dobra roślina okrywowa. W ostre zimy może nadmarzać. **'Halliana'** silnie rośnie (1-2m rocznie), długo obficie kwitnie, kwiaty pachną. Do pokrywania dużych powierzchni. **'Aureoreticulata'** liście zielone z żółtym unerwieniem, średnio silny wzrost (1m rocznie), stosować w miejscach osłoniętych.
Parthenocissus	*inserta*, *quinquefolia*, *quin.* 'Troki'	1-2	○ → ◕	1-2	3-9	**Winobluszcz pięciolistkowy** *Parthenocissus quinqeuefolia*. Silne pnącze (1-2m rocznie). Może być stosowany jako roślina okrywowa, zwłaszcza na dużych powierzchniach, na stanowiskach słonecznych i półcienistych. Liście zielone latem, szkarłatne jesienią. Mało wymagający, zdrowy, całkowicie mrozoodporny. Odmiana **'Troki'** ma duże, błyszczące liście szkarłatne jesienią.
Schizophragma	*hydrangeoides*, 'Moonlight', 'Rosea'	0,5-1	◑ → ●	2-4	6-8	**Przywarka japońska** *Schizophragma hydrangeoides*. Liście zielone. Kwiaty białe VII. Dobra roślina okrywowa do cienia lub półcienia. Po porowatych podporach wspina się korzeniami przybyszowymi - dorastając do 6-10m (0,5m rocznie). Nie lubi gleb suchych i zasadowych. Sadzić w miejscach osłoniętych. Odmiana **'Moonlight'** na górnej stronie liści ma srebrzystoszare cieniowanie. Odmiana **'Rosea'** ma różowe kwiatostany.
Vinca minor	*minor*, 'La Grave', 'Ralph Shugert', 'Gertrude Jekyll', 'Atropurpurea', 'Plena'	0,5	◔ → ●	10	5A-8	**Barwinek pospolity** - *Vinca minor*. Zimozielona krzewinka. Liście małe (3cm), ciemnozielone. Dodatkową ozdobę stanowią kwiaty IV-IX u gatunku niebieskie, u odmian: niebieskie, purpurowe lub białe. Pędy przyrastają rocznie 30-80cm, płożąc się i zakorzeniając pokrywają szczelnie glebę. Dobra roślina okrywowa oraz do wypełniania przestrzeni między krzewami i tworzenia obwódek. Najlepiej rośnie w półcieniu lub cieniu, na glebach umiarkowanie wilgotnych. Wystarczająco mrozoodporna. Polecane odmiany: **'La Grave'** kwiaty niebieskie, **'Ralph Shugert'** - kwiaty niebieskie, liście ciemnozielone z białym obrzeżeniem, **'Atropurpurea'** - kwiaty fioletowopurpurowe, **'Gertrude Jekyll'** - najlepsza z białokwitnących odmian, **'Plena'** - kwiaty niebieskie, pełne.

Bogato ilustrowana, przeszukiwalna encyklopedia pnączy ogrodowych (ponad 250 gatunków i odmian).

www.clematis.com.pl

CLEMATIS

'Markham's Pink' Grupa Atragene

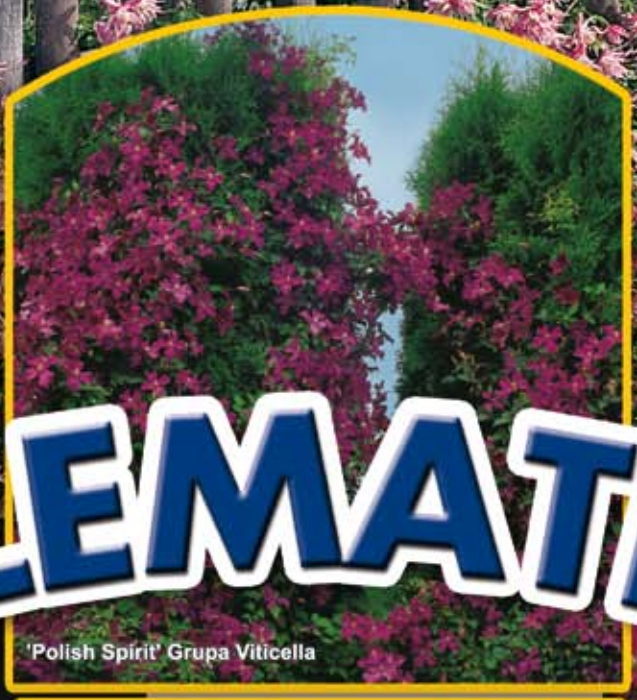

'Polish Spirit' Grupa Viticella

'Błękitny Anioł'

'Mme Julia Correvon'

'Polish Spirit'

'Mme Julia Correvon'

'Lambton Park' Grupa Tangutica

'Kardynał Wyszyński'

'Hakuree', 'Arabella' (1994), 'INSPIRATION 'Zoin' PBR, Grupa Integrifolia

Foto & © Szczepan Marczyński

Powojniki są najpiękniejszymi, a jednocześnie najbardziej uniwersalnymi pnączami. Stanowią wspaniałą barwną ozdobę każdego, nawet bardzo małego ogrodu, tarasu czy balkonu. Powojniki można prowadzić przy różnego rodzaju ogrodzeniach lub ścianach, przy altanach, kratach, tyczkach itp. Posadzone przy ogrodzeniach tworzą barwną osłonę. Najlepiej nadają się do tego 'Bill McKenzie' i 'Paul Farges' SUMMER SNOW, zarastające ogrodzenie już w 8-10 tygodni. Świetny efekt można również uzyskać, stosując kwitnące wiosną odmiany z Grupy Atragene lub kwitnące latem z Grupy Tangutica czy z Grupy Viticella np. 'Polish Spirit', 'Etoile Violette'. Dużo uroku uzyskuje się pozwalając im rosnąć po naturalnych podporach, którymi mogą być np. rośliny cebulowe, byliny, krzewy i drzewa. Najlepiej stosować w tym celu odmiany z Grupy Atragene lub odmiany z Grupy Viticella np. 'Emilia Plater' lub 'Kermesina'. Powojniki można też stosować jako rośliny okrywowe. Najlepiej do tego nadaje się odmiana 'Praecox' z Grupy Heracleifolia. W zależności od gatunku i odmiany powojniki kwitną od końca kwietnia do października. Potem piękną ozdobę ogrodu stanowią ich fantazyjne, puszyste owocostany. W powszechnym użyciu jest kilkadziesiąt odmian.

Pielęgnacja: Ziemię dookoła powojnika wyściółkować korą, a przed zimą obsypać do wysokości 10 cm, w IV nawozić nawozem Osmocote 5-6M, w sezonie wegetacji intensywnie podlewać.

Cięcie: W końcu II początek III usunąć martwe pędy, żywe ciąć w 1 roku 30 cm od ziemi, nad silnymi pąkami, w 2 roku i latach następnych, ciąć na wysokości podanej w poniższej tabeli. Zamiast przycinać, żywe pędy można położyć na ziemi i obsypać korą lub kompostem. Wszystkie martwe pędy i liście należy usunąć.

Uprawa w pojemnikach: Powojniki z powodzeniem można uprawiać w dużych pojemnikach (10 l lub więcej). W dnie pojemników muszą być duże otwory drenacyjne. Sadzi się podobnie jak do gruntu. Rośliny w pojemnikach wymagają bardzo częstego i obfitego podlewania, trzeba też pamiętać o nawożeniu. Powojniki uprawiane w pojemnikach najlepiej zimować w chłodnej piwnicy (0-5°C), zakopać pojemnik na zimę w ogrodzie lub grubo (10-15 cm) dookoła go zaizolować np. styropianem.

Dr Szczepan Marczyński

'Andromeda'	-	NAZWA
2 - 3	-	MAKSYMALNA WYSOKOŚĆ (m)
V - VI, IX	-	OKRES KWITNIENIA
☼→◑	-	STANOWISKO
150	-	WYSOKOŚĆ CIĘCIA (cm)
✂	-	CIĄĆ JEŚLI POTRZEBA PO KWITNIENIU
S 4 - 9	-	STREFA MROZOODPORNOŚCI (USDA)*

*Opis i mapy zasięgu w internecie: www.clematis.com.pl

SADZENIE: Pojemniki z roślinami zanurzyć w naczyniu z wodą na 10-30 minut. Wykopać dół 60x60x60 cm, na dno wsypać 10 cm warstwę kamieni i żwiru jako drenaż, następnie wiadro dobrze rozłożonego obornika lub ziemi kompostowej, wypełnić dół żyzną ziemią i posadzić odmiany wielkokwiatowe, z Grupy Viticella i Grupy Texensis 5-10 cm, a pozostałe odmiany 1 cm głębiej niż rosły dotychczas. Sadzić co najmniej 30 cm od ścian lub innych roślin. Podstawę powojnika zacieniować.

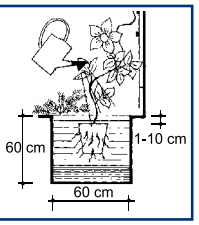

'Andromeda'
2 - 3 • V - VI, IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Jerzy Popiełuszko'
1,2 - 1,5 • V - X
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Piilu'
1,5 • VI - VII, IX
☼→◐ • 150 • S 4 - 9

Grupa Atragene
'Pamela Jackman'
2,5 • IV - V, VII - VIII
◑→☼ • ✂ • S 3 - 9

'Barbara'
2 - 3 • VI - IX
☼→◑ • 50 - 150 • S 4 - 9

'Julka' PBR
2 • VI - VIII
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Rouge Cardinal'
2 - 3 • VI - VIII
☼→◑ • 40 - 150 • S 4 - 9

montana var. *rubens*
8 • V - VI
◐→☼ • ✂ • S 6 - 9

'Bieszczady'
2 - 3 • VI - IX
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

'Kardynał Wyszyński'
2 - 3 • VI - IX
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

'Solidarność'
1,5 • V - IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

Grupa Tangutica
'Bill MacKanzie'
6 • VII - X
☼→◐ • 40 - 150 • S 4 - 9

'Blue Light' PBR
2 • V - VI, VIII - X
☼→◐ • 150 • S 4 - 9

'Kiri Te Kanawa'
3 • V - VIII
☼→◐ • 150 • S 4 - 9

'The President'
2 - 2,5 • V - VI, VII - IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

Grupa Tangutica
'Lambton Park'
4 - 5 • VI - X
☼→◐ • 40 - 150 • S 4 - 9

'Błękitny Anioł'
3 - 4 • VI - VIII
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

'Lech Wałęsa'
2 - 3 • VI - X
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Veronica's Choice'
2 - 3 • VI - VII, VIII
☼→◐ • 150 • S 4 - 9

Grupa Texensis
'Princess Diana'
2 - 3 • VII - X
☼→◐ • 40 • S 5 - 9

'Comtesse de Bouchaud'
3 - 4 • VI - IX
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

'Marie Boisselot'
('M. Le Coultre')
2 - 3 • VI, VIII - IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Warszawska Nike'
2 - 3 • VI - IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

Grupa Vitalba 'Paul Farges'
SUMMER SNOW
7 • VII - X
☼→◑ • 40 - 300 • S 3 - 9

'Doctor Ruppel'
2 - 3 • V, VII-IX
◑→◐ • 150 • S 4 - 9

'Matka Urszula
Ledóchowska'
2 - 3 • V - VI
☼→◐ • 150 • S 4 - 9

'Westerplatte'
2 - 3 • VI - VIII
☼→◑ • 40 - 150 • S 4 - 9

Grupa Flammula/Grupa Recta
mandschurica
1,5 - 2 • VII - IX PACHNĄCY
☼→◑ • 40 • S 3 - 9

'Duchess of Edinburgh'
2 - 3 • V, VII - VIII
☼→◐ • 150 • S 4 - 9

'Mazowsze'
2 - 3,5 • VI - IX
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

Grupa Viticella
'Etoile Violette'
3 - 4 • VI - IX
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

Grupa Heracleifolia
'Praecox'
3 - 4 • VII - VIII
☼→◑ • 20 - 50 • S 3 - 9

'Ernest Markham'
3 - 4 • VII - X
☼→◐ • 40 • S 4 - 9

'Mazury'
2 - 3 • VI - IX
☼→◐ • 40 • S 4 - 9

Grupa Viticella
'Polish Spirit'
3 - 4 • VI - X
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

Grupa Integrifolia
'Alionushka'
1,5 - 2 • VI - IX
☼→◐ • 10 • S 4 - 9

'Generał Sikorski'
2 - 3 • VI - X
◑→◐ • 150 • S 4 - 9

'Moonlight'
YELLOW QUEEN
2 • V - VII
◑→◐ • 150 • S 4 - 9

Grupa Viticella
'Polonez'
2 - 2,5 • VI - X
☼→◑ • 40 • S 4 - 9

Grupa Integrifolia
'Arabella' (1994)
1,5 - 2 • VI - X
☼→◐ • 10 • S 4 - 9

'Hagley Hybrid'
2 - 3 • VI - IX
◑→◐ • 40 • S 4 - 9

'Multi Blue'
2 • V - VIII
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

Grupa Viticella
'Purpurea Plena Elegans'
3 - 4 • VII - IX
☼→◐ • 40 • S 4 - 9

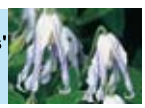
Grupa Integrifolia
'Hakuree'
1 • VI - IX
☼→◑ • 10 • S 4 - 9

'Hania' PBR
2 • V - VI, VIII
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Nelly Moser'
2 - 3 • V - VI, VII - IX
◑→◐ • 150 • S 4 - 9

Grupa Atragene
'Constance'
2 • IV - V, VII - VIII
◑→☼ • ✂ • S 3 - 9

Grupa Integrifolia
INSPIRATION® 'Zoin' PBR
1,7 • VI - IX
☼ ◐ • 10 • S 4 - 9

'Jan Paweł II'
3 - 4 • VI - IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

'Niobe'
2 • VI, VIII - IX
☼→◑ • 150 • S 4 - 9

Grupa Atragene
'Markham's Pink'
2 - 3 • IV - V
◑→☼ • ✂ • S 3 - 9

Grupa Integrifolia
'Rosea'
1 • VI - IX
☼→◑ • 10 • S 4 - 9

Bogato ilustrowana, przeszukiwalna encyklopedia pnączy ogrodowych (ponad 250 gatunków i odmian).

www.clematis.com.pl

LONICERA

Lonicera caprifolium

Lonicera x heckrotii 'American Beauty'

Lonicera x tellmanniana

Lonicera periclymenum 'Graham Thomas'

Lonicera periclymenum 'Serotina'

Lonicera periclymenum 'Serotina'

Lonicera 'Blanche Sandman'

Lonicera x tellmanniana

Lonicera periclymenum

Proj. graf. Janusz Skolski

Foto & © Szczepan Marczyński

Lonicera acuminata

Lonicera henryi

Wiciokrzewy to umiarkowanie silnie rosnące pnącza o pędach spiralnie owijających się wokół podpór. Nadają się świetnie do obsadzania ogrodzeń, altan, bramek, krat i innych podpór. Największą ozdobę stanowią kwiaty (V-X) w pastelowych, ciepłych barwach: białe, beżowe, żółte, różowe, pomarańczowe, szkarłatne, ciemnopurpurowe i dwubarwne. Wiele odmian ma kwiaty pachnące. Późnym latem i jesienią ozdobę stanowią owoce: pomarańczowe, czerwone lub fioletowoczarne. Dużą atrakcją są liście: zielone z żółtym unerwieniem (*Lonicera japonica* 'Aureoreticulata'), zimozielone (*Lonicera acuminata, Lonicera henryi, Lonicera japonica),* purpurowe jesienią i zimą (*Lonicera japonica* 'Purpurea'). Zadawalają się glebami średnio żyznymi, jeśli nie są zbyt suche lub kwaśne. Wiele odmian w maju jest atakowana przez mszyce, zwłaszcza gdy rosną na stanowiskach suchych lub bardzo słonecznych. Mszyce sporadycznie atakują *Lonicera acuminata*, *Lonicera henryi*, *Lonicera japonica*.

Cięcie: Po posadzeniu powinno się przyciąć do 1/3 ich wysokości, aby wytworzyły silne rozgałęzienia u podstawy. Wybieramy z nich 2-4 najsilniejsze pędy, które będą stanowić podstawę krzewu, a pozostałe usuwamy. W następnych latach wiciokrzewy kwitnące na pędach zeszłorocznych, (np. *Lonicera caprifolium, Lonicera periclymenum* czy *Lonicera* x *tellmanniana*) tniemy bardzo słabo, usuwając tylko pędy słabe, suche lub zagrażające sąsiadom. Co 5-6 lat dobrze jest przeprowadzić silne cięcie odmładzające. Wiciokrzewy kwitnące na pędach tegorocznych (np. *Lonicera japonica* czy *Lonicera* x *heckrottii*) można ciąć wczesną wiosną silnie, nie obawiając się, że pozbawi nas to kwitnienia.

Dr Szczepan Marczyński

SADZENIE: Pojemniki z roślinami zanurzyć w naczyniu z wodą na 10-30 minut. Wykopać dół 40x40x40cm, na dno wsypać 10 cm warstwę dobrze rozłożonego obornika lub ziemi kompostowej, wypełnić dół żyzną ziemią i posadzić roślinę 5-10cm głębiej niż rosła dotychczas. Sadzić co najmniej 30cm od ścian lub innych roślin.

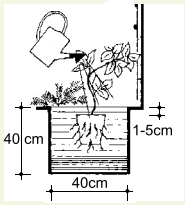

Lonicera acuminata

Lonicera acuminata (wiciokrzew zaostrzony). Zimozielone pnącze o kremowych i żółtych, drobnych kwiatach (VI-X), głównie na pędach tegorocznych. Owoce drobne, fioletowoczarne z jasnym woskowym nalotem. Liście delikatnie owłosione. Bujnie rośnie i silnie się krzewi. Dorasta do 4m (1-2m rocznie). W ostre zimy liście mogą przemarzać.

***Lonicera* x *brownii* 'Dropmore Scarlet'**

Lonicera x *brownii* (wiciokrzew Browna) 'Dropmore Scarlet'. Kwiaty pomarańczowoczerwone (VI-X). Obfite kwitnienie. Pomarańczowe owoce (VII-X). Dorasta do 3m (1m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

***Lonicera* x *brownii* 'Fuchsioides'**

Lonicera x *brownii* (wiciokrzew Browna) 'Fuchsioides'. Kwiaty pomarańczowoczerwone (VI-X). Obfite kwitnienie. Pomarańczowe owoce (VIII-XI). Zwarty wzrost. Dorasta do 2m (0,5-1m rocznie). Pnącze do małych ogrodów, do stosowania w osłoniętych miejscach.

***Lonicera* x *brownii* GOLDEN TRUMPET 'Mintrum'**

Lonicera x *brownii* (wiciokrzew Browna) GOLDEN TRUMPET 'Mintrum'. Kwiaty miedzianożółte (VI-IX). Pomarańczowo-czerwone owoce (VII-X). Dorasta do 3 m (1 m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego zastosowania.

***Lonicera caprifolium* 'Inga'**

Lonicera caprifolium (wiciokrzew przewiercień) 'Inga'. Kwiaty kremowe, pachnące (V-VI). Pąki różowe. Obfite kwitnienie. Pomarańczowe owoce (VII-X). Liście zielone, lekko owłosione, w węzłach zrośnięte tworzą jakby talerzyk. Dorasta do 3m (1m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

***Lonicera* x *heckrottii* 'American Beauty'**

Lonicera x *heckrottii* (wiciokrzew Heckrotta) 'American Beauty'. Kwiaty jaskrawopomarańczowe (VII-X). Długo i obficie kwitnie. Owoce purpurowopomarańczowe (VIII-X). Dorasta do 3m (1m rocznie). Do stosowania w ogrodach i parkach.

***Lonicera* x *heckrottii* 'Goldflame'**

Lonicera x *heckrottii* (wiciokrzew Heckrotta) 'Goldflame'. Kwiaty różowoczerwone z żółtym środkiem, pachnące (VI-IX). Długo i obficie kwitnie. Owoce purpurowopomarańczowe (VIII-X). Dorasta do 3m (1m rocznie). Do stosowania w ogrodach i parkach.

Lonicera henryi

Lonicera henryi (wiciokrzew Henryiego). Zimozielone pnącze o nielicznych ciemnopurpurowych kwiatach (VI-VII). Owoce drobne, fioletowoczarne z jasnym woskowym nalotem. Dorasta do 3m (1m rocznie). Do stosowania w miejscach osłoniętych. W ostre zimy może przemarzać.

***Lonicera japonica* 'Aureoreticulata'**

Lonicera japonica (wiciokrzew japoński) 'Aureoreticulata'. Liście zielone z intensywnie żółtym unerwieniem, półzimozielone, kwiaty początkowo białe, potem jasnożółte, pachnące, nieduże (VII-VIII). Owoce drobne, fioletowoczarne z jasnym, woskowym nalotem. Toleruje przeciętne gleby. W ostre zimy może nadmarzać. Najlepiej stosować w miejscach osłoniętych, również półcienistych, jako pnącze lub roślinę okrywową.

***Lonicera japonica* 'Halliana'**

Lonicera japonica (wiciokrzew japoński) 'Halliana'. Kwiaty początkowo białe, potem żółte, intensywnie, przyjemnie pachnące. Wyjątkowo obfite i długie kwitnienie (VI-X). Liście półzimozielone. Dorasta do 5m (1-2m rocznie). Toleruje przeciętne gleby i półcień. W ostre zimy może nadmarzać. Świetne pnącze do pokrywania dużych powierzchni, do osłaniania wysokich ogrodzeń, starych budynków i pni drzew. Na dużych przestrzeniach można stosować jako roślinę okrywową.

***Lonicera japonica* 'Purpurea'**

Lonicera japonica (wiciokrzew japoński) 'Purpurea'. Liście półzimozielone, purpurowe jesienią i zimą. Kwiaty początkowo białe, potem żółte (VII-IX). Dorasta do 4m (1-2m rocznie). Toleruje przeciętne gleby i półcień. W ostre zimy może nadmarzać. Może być stosowana jako roślina okrywowa.

***Lonicera periclymenum* 'Belgica Select'**

Lonicera periclymenum (wiciokrzew pomorski) 'Belgica Select'. Kwiaty jasno-fioletowo-czerwone na zewnątrz, a kremowe wewnątrz, silnie pachnące (V-X). Czerwone owoce (IX-X). Dorasta do 3m (1m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

***Lonicera periclymenum* 'Chojnów'**

Lonicera periclymenum (wiciokrzew pomorski) 'Chojnów'. Polska odmiana. Kwiaty ciemnopurpurowe na zewnątrz a beżowe wewnątrz, silnie pachnie (VI-IX). Czerwone owoce (VII-X). Dorasta do 3-6m (1-2m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

***Lonicera periclymenum* 'Graham Thomas'**

Lonicera periclymenum (wiciokrzew pomorski) 'Graham Thomas'. Wyjatkowo długo i obficie kwitnąca odmiana o bardzo silnie, przyjemnie pachnących, beżowożółtych kwiatach (VI-X). Czerwone owoce (VIII-X). Dorasta do 4m (1-2m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

***Lonicera periclymenum* 'Serotina'**

Lonicera periclymenum (wiciokrzew pomorski) 'Serotina'. Kwiaty fioletowoczerwone na zewnątrz, a kremowe wewnątrz, silnie pachnące (VI-IX). Czerwone owoce (VII-X). Dorasta do 3-6m (1-2m rocznie). Małe wymagania. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

***Lonicera sempervirens* 'Blanche Sandman'**

Lonicera sempervirens (wiciokrzew wiecznie zielony) 'Blanche Sandman'. Kwiaty szkarłatne z żółtym środkiem (VI-X). Wyjątkowo obficie i długo kwitnąca odmiana. Pomarańczowe owoce (VII-X). Dorasta do 3m (1m rocznie). Do powszechnego stosowania w dobrze oświetlonych miejscach.

Lonicera* x *tellmanniana

Lonicera x *tellmanniana* (wiciokrzew Tellmanna). Kwiaty miedzianożółte (VI-VII). Obfite kwitnienie. Jesienią pomarańczowe owoce. Dorasta do 5m (1-2m rocznie). Wymaga stanowisk osłoniętych. W ostre zimy może przemarzać. Świetne pnącze ogólnego stosowania.

Bogato ilustrowana, przeszukiwalna encyklopedia pnączy ogrodowych (ponad 250 gatunków i odmian).

www.clematis.com.pl

ACTINIDIA • AKTINIDIA
MINI KIWI

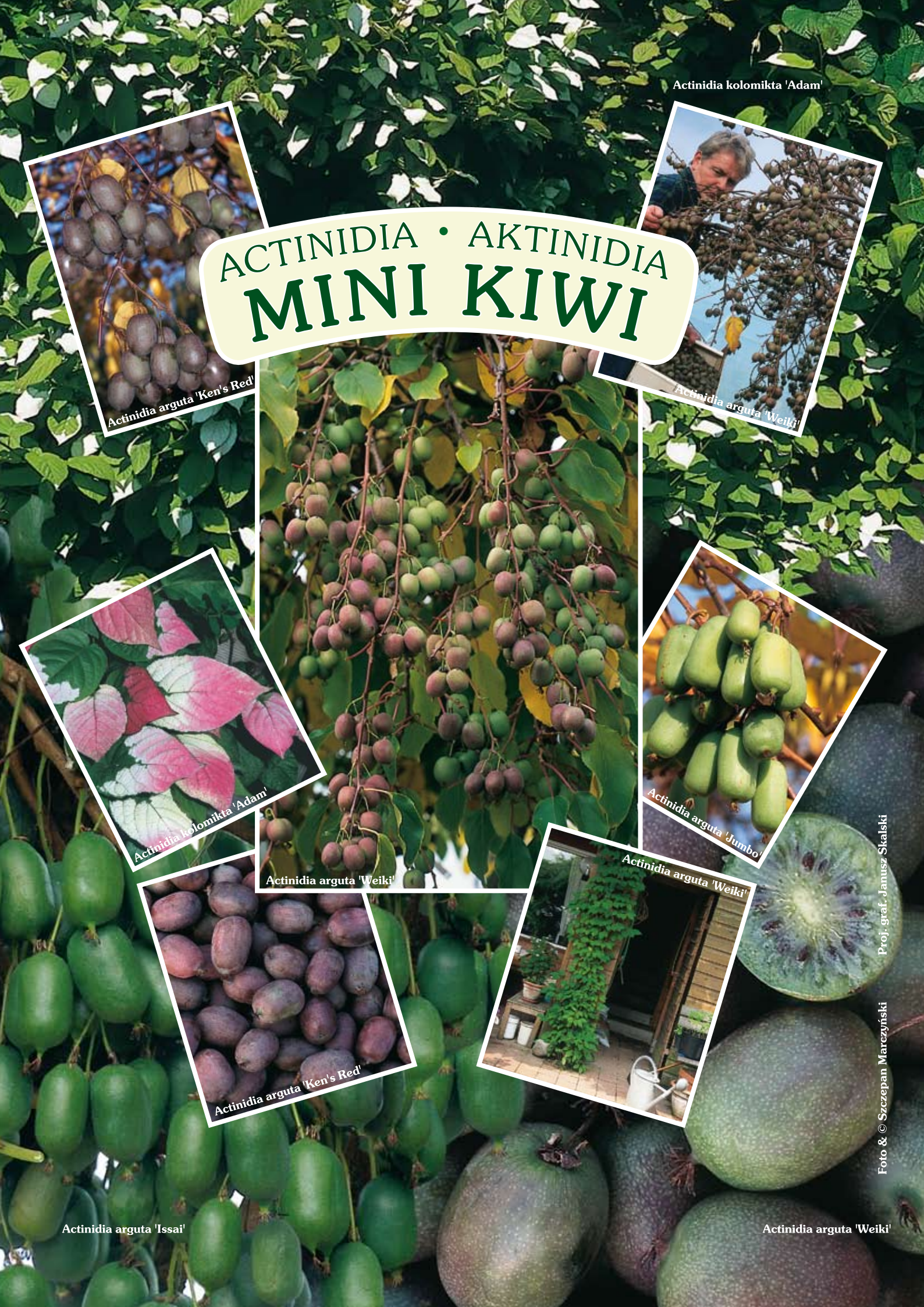

Foto & © Szczepan Marczyński
Proj. graf. Janusz Skalski

Aktinidie czyli KIWI są interesującymi pnączami mogącymi uatrakcyjnić każdy ogród, są stosunkowo mało wymagające, łatwe w uprawie i odporne na choroby i szkodniki.

Najbardziej znana jest aktinidia chińska (*Actinidia deliciosa)* wytwarzająca owoce kiwi, ale nie owocuje w naszych warunkach klimatycznych ponieważ przemarza przy temperaturze około - 10 ^{0}C. Znacznie wytrzymalszymi gatunkami, które mogą być uprawiane w naszym klimacie, są: **- aktinidia ostrolistna** *(Actinidia arguta*), w zależności od odmiany wytrzymująca mrozy od -20 ^{0}C do - 35 ^{0}C oraz **- aktinidia pstrolistn**a *(Actinidia kolomikta)* znosząca mrozy do -40 ^{0}C. Obie te rośliny traktowane są głównie jako pnącza ozdobne. Owijają się pędami dookoła podpór, stanowiąc świetną osłonę płotów, murów, pergoli i altan. Aktinidia pstrolistna zaliczana jest do krzewów o najbardziej ozdobnym ulistnieniu. Oba gatunki mają smaczne owoce. Z dorosłej rośliny można uzyskać około 20 kg owoców, rozmiarem przypominających winogrona. Pokrywa je cienka, gładka skórka, dlatego mogą być jedzone bez obierania. Są bardzo zdrowe, nie zawierają tłuszczu, mają bardzo mało sodu, a dużo potasu oraz różnych mikroelementów np. cynk, są bogate w witaminy, między innymi E i C. Owoce aktinidii ostrolistnej zawierają około 400 mg% witaminy C, a aktinidii pstrej aż około 1.400 mg%. Dla porównania cytryny czy pomarańcze zawierają około 100 mg% tej witaminy.

Owoce te mogą być jedzone na surowo, dodawane do ciast i sałatek, mogą być suszone jak winogrona (przypominają rodzynki), można je mrozić, marynować, wytwarzać wina, dżemy lub marmolady.

Aktinidia ostrolistna - rośnie silnie, dorastając do 4-8m. Do wydania owoców wymaga około 150 dni bez przymrozków. Owoce dojrzewają w październiku. Dobrym zapylaczem odmian żeńskich jest odmiana męska 'Weiki'.

Aktinidia pstrolistna - dorasta do około 3- 4 m. Dużą jej ozdobę stanowią zielono-biało-różowe liście. Przebarwienie ujawnia się 2-3 lata po posadzeniu, najintensywniej na liściach dobrze oświetlonych. Aktinidia pstrolistna do wytworzenia owoców potrzebuje około 130 dni bez przymrozków. Owoce dojrzewają w sierpniu i od razu opadają. Dobrym zapylaczem odmian żeńskich jest odmiana męska 'Adam'.

Wybór stanowiska. Aktinidie najlepiej rosną w miejscach ciepłych, osłoniętych od wiatru. Najlepsze są stanowiska zachodnie.

Sadzenie. Jeśli wybierzemy do uprawy odmianę dwupienną, trzeba posadzić w pobliżu siebie (najlepiej w odległości do 3-5 m) roślinę męską i żeńską tego samego gatunku. Sadząc większą liczbę aktinidii wystarczy posadzić jedną roślinę męską tego samego gatunku na 5-8 roślin żeńskich (mogą być z różnych odmian tego samego gatunku np. A. arguta 'Jumbo', 'Geneva', 'Ken's Red', 'Weiki').". Rośliny męskie powinny być rozmieszczone możliwie równomiernie między żeńskimi. Aktinidię powinno się sadzić tak głęboko jak rosły dotychczas, w doły zaprawione dobrym kompostem lub rozłożonym obornikiem. Preferuje gleby żyzne, ale lekkie, o miąższości nie mniejszej niż 1-1,5 m. Gleba powinna być zdrenowana, wilgotna, ale nie podmokła, o odczynie lekko kwaśnym do neutralnego (pH 5-6,5).

Pielęgnacja. Przez pierwsze 3-4 lata po posadzeniu dobrze jest podstawę roślin grubo ściółkować korą lub trocinami. Ponieważ płytko się korzenią, należy unikać spulchniania gleby. Aktinidie wcześnie rozpoczynają wzrost wiosną i są wrażliwe na przymrozki, dlatego nie należy przyspieszać ich wzrostu, a przed chłodnymi nocami dobrze jest je osłonić. W czasie uprawy ważne jest silne podlewanie, gdyż **wymagają dużo wody**, zwłaszcza w czasie intensywnego wzrostu lub w czasie gorącej pogody. Od drugiego roku po posadzeniu aktinidie należy silnie nawozić, zwłaszcza azotem. Jeśli mają zbyt sucho lub rosną na stanowisku nadmiernie gorącym i nasłonecznionym, najgroźniejszym wrogiem aktinidii są przędziorki. Inne szkodniki i choroby grzybowe raczej aktinidii nie atakują.

Cięcie i prowadzenie. Aktinidie możemy pozostawić swobodnemu wzrostowi traktując je jako rośliny ozdobne i przycinać pędy nadmiernie zagęszczające lub przeszkadzające. Taka roślina rozpocznie owocowanie później i będzie mieć mniej owoców i gorszej jakości. Aby uzyskać możliwie najwięcej ładnych owoców dobrej jakości, powinno się rośliny specjalnie prowadzić i silnie ciąć, pamiętając, że owocują pędy 2 i 3 letnie.

Na plantacjach produkcyjnych rośliny aktinidii najczęściej prowadzone są po konstrukcjach w kształcie litery "T" (rys. A). Takie prowadzenie zapewnia najobfitsze owocowanie. W warunkach amatorskich najłatwiej prowadzić je przy drutach rozciągniętych między słupami przy ścianach czy płotach (rys. B). Pierwsze 3-4 lata poświęca się na uformowanie roślin, które są długowieczne i mogą rosnąć nawet 50 lat.

W 1 roku wyprowadza się silny przewodnik. W I-II (przed rozpoczęciem wegetacji, bo „płacze") przycina się jego wierzchołek 3-5 cm powyżej góry podpór (rys. A2 i B2). W 2 roku wybrane, najsilniejsze pędy boczne wyrastające z pędu głównego rozprowadza się na boki podwiązując do drutów. Zimą przycina się ich wierzchołki tak, aby zostało na każdym po 8-12 pąków (rys. A3 i B3). Wiosną wyrosną z nich pędy, które w następnym roku będą owocować. Trzeba je rozprowadzić na boki, a ich wierzchołki przyciąć w sierpniu, aby spowodować zawiązanie licznych pąków kwiatowych (rys. A4 i B4). Jesienią zbiera się owoce (rys. AB 5), a zimą wycina od 30 do 70% owocujących pędów (rys. AB 6), zostawiając u ich podstawy rozgałęzienia, z których wyrosną nowe pędy owocujące. W lecie i zimą każdego roku usuwa się pędy wyrastające z pnia oraz nadmiernie zagęszczające krzew. Cięcie ogranicza nadmierny wzrost i wysilanie się roślin na część wegetatywną, zapewnia przewietrzanie wnętrza rośliny i ułatwia dostęp światła, co sprzyja dojrzewaniu owoców.

Aktinidie zaczynają owocować najczęściej w 4 roku po posadzeniu. Zebrane niedojrzałe owoce miękną i dojrzewają, gdy przechowuje się je zapakowane razem z jabłkami lub innymi owocami wytwarzającymi etylen.

Sadzenie opisanych aktinidii na działkach i w ogrodach przydomowych, a nawet zakładanie plantacji produkcyjnych, zyskało dużą popularność w Japonii i U.S.A. a w ostatnich latach również w Europie, sądzę, że te wartościowe rośliny warte są powszechnego stosowania również w Polsce.

Dr Szczepan Marczyński

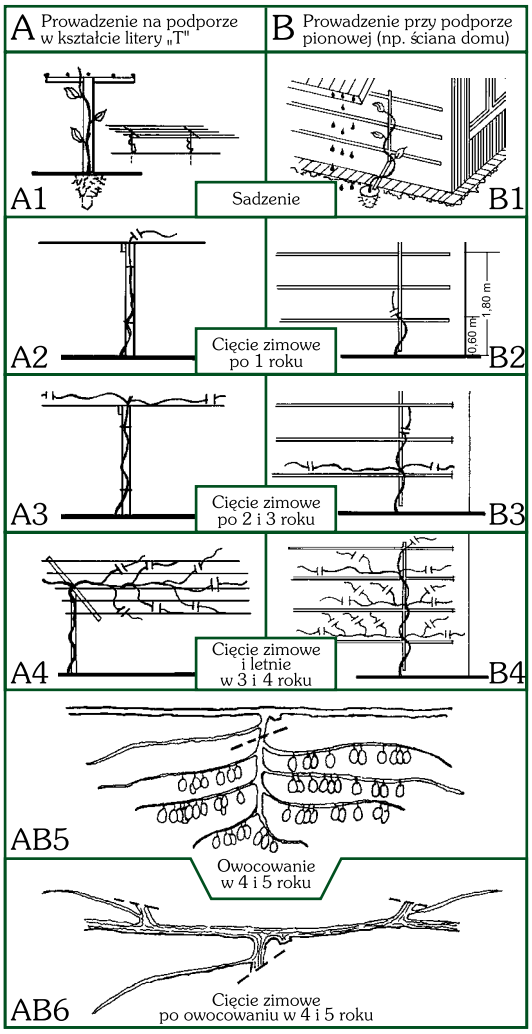

ACTINIDIA ARGUTA ♂ ♀

ACTINIDIA KOLOKMITA ♂ ♀

***Actinidia arguta* 'Geneva' -** amerykańska**,** żeńska**,** wczesna i bardzo plenna odmiana o smacznych owocach: słodkich, z miodowym posmakiem i lekkim aromatem. Owoce dojrzewają w IX - X, są średniej wielkości, pękate, dobrze oświetlone - mają rumieniec. Po dojrzeniu szybko miękną. Rozpoczyna owocowanie w 3-4 roku. Wytrzymuje mrozy do około -30°C. Dobrym zapylaczem jest odmiana męska 'Weiki'.

***Actinidia arguta* 'Issai' -** japońska, obupłciowa, samopylna, plenna odmiana, o zwartym pokroju (dorasta do 3- 4m). Owoce dojrzewają w końcu IX - X. Owoce średniej wielkości, wydłużone, zielone, dosyć smaczne. Rozpoczyna owocowanie już następnego roku po posadzeniu. Wytrzymuje mrozy do około -25°C. Szczególnie przydatna do małych ogrodów.

***Actinidia arguta* 'Jumbo' -** włoska, żeńska, plenna odmiana o wyjątkowo dużych, owalnych, lekko wydłużonych, zielonożółtych owocach. Ciężar największych owoców dochodzi do 30g. Owoce smaczne, słodkie, trwałe, ale czasem pękają u podstawy. Rozpoczyna owocowanie w 3-4 roku po posadzeniu. Wytrzymuje mrozy do około -25°C. Dobrym zapylaczem jest odmiana męska 'Weiki'.

***Actinidia arguta* 'Ken's Red' -** nowozelandzka, żeńska, czerwono-owocowa odmiana powstała ze skrzyżowania *Actinidia arguta* var. *cordifolia* i *Actinidia melanandra*. Owoce dojrzewają od połowy IX do połowy X, nasłonecznione są (na zewnątrz i wewnątrz) intensywnie czerwone, a zacienione są zielone. Owoce są duże, smaczne, ale bez wyraźnego aromatu, są trwałe, nie miękncące nadmiernie po dojrzeniu, dlatego powinny nieźle znosić transport. Wytrzymuje mrozy do -25°C**.** Dobrym zapylaczem jest odmiana męska 'Weiki'.

***Actinidia arguta* 'Purpurna Sadowa' -** ukraińska, żeńska, bardzo plenna odmiana powstała ze skrzyżowania *Actinidia arguta* i *Actinidia purpurea*. Owoce owalne, średniej wielkości,dosyć smaczne, dojrzewają od połowy IX do połowy X, nasłonecznione są (na zewnątrz i wewnątrz) intensywnie czerwone a zacienione są zielone. Rozpoczyna owocowanie w 3-4 roku po posadzeniu. Wytrzymuje mrozy do -25°C**.** Dobrym zapylaczem jest odmiana męska 'Weiki'.

***Actinidia arguta* 'Weiki'** ('Bayern Kiwi') **-** odmiana niemiecka, dwupienna, są **egzemplarze męskie, które są dobrymi zapylaczami wszystkich odmian aktinidii ostrolistnej** i egzemplarze żeńskie silnie rosnące, bardzo plenne. Owoce dojrzewają w X, są średniej wielkości, zielone, z czerwonobrązowym rumieńcem w miejscach dobrze oświetlonych, smaczne, nie opadają po dojrzeniu. Ma ładne liście - ciemnozielone, lekko błyszczące, osadzone na czerwonych ogonkach - dlatego dobrze łączy walory ozdobne z użytkowymi. Rozpoczyna owocowanie w 3-4 roku po posadzeniu. Wytrzymuje mrozy do -30°C.

***Actinidia arguta* '74-49'.** Selekt amerykański. Owoce dojrzewają w X, są średniej wielkości, zielone, z czerwonobrązowym rumieńcem w miejscach dobrze oświetlonych, smaczne, słodkie z lekkim aromatem, nie opadają po dojrzeniu. Obficie zawiązuje owoce nawet, gdy jest słabo cięta. Ma ładne liście - ciemnozielone, lekko błyszczące, osadzone na czerwonych ogonkach - dlatego dobrze łączy walory ozdobne z użytkowymi. Rozpoczyna owocowanie w 3-4 roku po posadzeniu. Wytrzymuje mrozy do -30°C. Dobrym zapylaczem jest odmiana męska 'Weiki'.

***Actinidia kolomikta* 'Adam'** Odmiana męska, dobry zapylacz wszystkich odmian **aktinidii pstrolistnej**. Kwiaty białe, lekko, cytrynowo pachnące w V. Pnącze o intrygujących, pstrych zielono-biało-różowych liściach. Najładniej wybarwia się w dobrze oświetlonych miejscach. Szczególnie przydatna do stosowania w ogrodach i parkach.

***Actinidia kolomikta* 'Dr Szymanowski'** Odmiana żeńska z cechami obupłciowości. Kwiaty białe, lekko, cytrynowo pachnące V. Liście zielone lub zielono-biało-różowe. Smaczne owoce dojrzewają VIII i zaraz opadają. Znacznie obficiej owocuje jeśli w pobliżu jest posadzona odmiana męska 'Adam'. Zaczyna owocować w 4-5 roku. Dorasta do 4m (1-2m rocznie).

***Actinidia kolomikta* 'Sentyabraskaya'** Wyjątkowo plenna, żeńska, ukraińska odmiana. Kwiaty białe, lekko pachnące V. Smaczne owoce dojrzewają VIII i zaraz opadają. Liście zielone lub zielono-biało-różowe. Dorasta do 4m (1-2m rocznie). Dobrym zapylaczem jest odmiana męska 'Adam'.

Tab. 1 Pnącza polecane do stosowania w zieleni publicznej

nazwa łacińska	nazwa polska	co zdobi	zastosowanie	pora kwitnienia	wysokość roślin	roczny przyrost	stanowisko	mrozoodporność**)
Actinidia kolomikta 'Adam'	aktinidia pstrolistna	biało-różowo-zielone liście	O2/ O4	V	4 m	1-2 m	☀→☀	4-8
Akebia quinata	akebia pięciolistkowa	pół zimozielone liście	O4/Ok/S	V	5-10 m	1-3 m	◐→☀	6A-8
Ampelopsis aconitifolia	winnik tojadowaty	liście,owoce	O4/Ok/S	VII	4-8 m	2-3 m	☀→◐	5B-9
Aristolochia macrophylla	kokornak wielkolistny	duże liście	O4/Ok	V-VI	10 m	1-2 m	◐→●	5-7
Campsis radicans 'Gabor'*) i 'Ursynów'*)	milin amerykański	kwiaty	O4	VII-IX	6-10 m	1-4 m	☀→☀	6A-9
Celastrus orbiculatus 'Diana' i 'Hercules'	dławisz okrągłolistny	owoce, liście	O4	V-VI	12 m	1-4 m	☀→●	4-8
Clematis 'Maidwell Hall' Grupa Atragene	powojniki	kwiaty, owocostany	O2/Ok	IV-V	2-3 m	1-1,5m	◐→☀	3-9
Clematis 'Pamela Jackman' Grupa Atragene		kwiaty, owocostany	O2/Ok	IV-V, VII- VIII	2,5 m	1 m	◐→☀	3-9
Clematis 'Riga' Grupa Atragene		kwiaty, owocostany	O2/Ok	IV-V	3 m	1 m	◐→☀	4-9
Clematis 'Willy' Grupa Atragene		kwiaty,owocostany	O2/Ok	IV-V, VII- VIII	2-3 m	1 m	◐→☀	3-9
Clematis 'Aureolin' Grupa Tangutica		kwiaty, owocostany	O2/Ok	VI-IX	2-3 m	2 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Bill MacKenzie' Grupa Tangutica		kwiaty, owocostany	O4/Ok	VII-X	6 m	4 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Lambton Park' Grupa Tangutica		kwiaty, owocostany	O2/O4/ Ok	VI-X	4-5 m	3 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Emilia Plater' Grupa Viticella		kwiaty	O2/Ok	VI-IX	2-3 m	2-3 m	☀→◐	4-9
Clemtais 'Etoile Violette' Grupa Viticella		kwiaty	O2/O4	VI-IX	3-4 m	3-4 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Mme Julia Correvon' Grupa Viticella		kwiaty	O2/Ok	VI-IX	3-4 m	3-4 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Polish Spirit' Grupa Viticella		kwiaty	O2/O4	VI-X	3-4 m	3-4 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Paul Farges' Grupa Vitalba		kwiaty	O4	VII-IX	7 m	4 m	☀→◐	3-9
Clematis 'Błękitny Anioł'		kwiaty	O2	VI-VIII	3-4 m	3-4 m	☀→◐	4-9
Clematis 'Comtesse de Bouchaud'		kwiaty	O2	VI-IX	3-4 m	3-4 m	☀→☀	4-9
Clematis 'Kardynał Wyszyński'		kwiaty	O2	VI-IX	2-3 m	2-3 m	☀→◐	4-9
Clematis 'Victoria'		kwiaty	O2	VII-IX	2,5-3,5 m	2,5-3,5m	☀→◐	4-9
Euonymus fortunei 'Coloratus'*)	trzmielina Fortune'a	liście	O2/Ok/S	-	3-4 m	0,8 m	●→☀	5-9
Euonymus fortunei 'Emerald Gaiety'*), 'Emerald'n Gold'*) 'Interbolwi'*), 'Silver Queen'*)' 'Sunspot'*)	trzmielina Fortune'a	liście	O2/Ok/S	-	2 m	0,5m	●→☀	6A-9
Fallopia aubertii	rdestówka Auberta	kwiaty,liście	O4	VIII-X	10-15 m	6 m	☀→◐	6A-8
Hedera helix 'Thorndale'*) i 'Woerner'*)	bluszcz pospolity	liście	O2/Ok/S	IX-X	20-30 m	0,5-1m	◐→●	5B-10
Humulus lupulus 'Aureus'	chmiel pospolity	liście, owocostany	O4	VIII	4-6 m	4-6 m	☀→◐	5-8

nazwa łacińska	nazwa polska	co zdobi	zastosowanie	pora kwitnienia	wysokość roślin	roczny przyrost	stanowisko	mrozoodporność**)
Hydrangea anomala subsp. *petiolaris* *)	hortensja pnąca	kwiaty,liście	O2/Ok	VI-VII	10-20 m	0,5-1m	☀→◐	5-7
Lonicera acuminata	wiciokrzew zaostrzony	zimozielone liście, kwiaty	O2/O4/Ok	VI-X	4 m	1-2 m	☀→◐	6A-9
Lonicera x *heckrottii* 'Goldflame'	wiciokrzew Heckrott'a	kwiaty,owoce	O2	VI-IX	2-3 m	1 m	☀→◐	5B-9
Lonicera japonica 'Halliana'	wiciokrzew japoński	liście pół zimozielone, kwiaty	O4/Ok	VI-X	4-6 m	1-2 m	◐→☀	6A-9
Lonicera periclymenum 'Graham Thomas'	wiciokrzew pomorski	kwiaty, owoce	O2/O4	VI-IX	4 m	1-2 m	☀→◐	5B-9
Lonicera periclymenum 'Serotina'	wiciokrzew pomorski	kwiaty,owoce	O2/O4	VI-IX	4-6 m	2 m	☀→◐	5B-9
Menispermum davuricum	miesięcznik dahurski	liście	O2/O4	VII-VIII	3-5 m	1-2 m	☀→◐	5B-9
Parthenocissus inserta	winobluszcz zaroślowy	liście	O2/O4/Ok/S	VII-VIII	10-20m	1-2 m	☀→◐	3-9
Parthenocissus quinquefolia 'Troki' *) i var. *murorum* *)	winobluszcz pięciolistkowy	liście	O2/O4/Ok/S	VII-VIII	10-20m	1-2 m	☀→◐	4-9
Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii'*)	winobluszcz trójklapowy	liście	O2/O4/Ok/S	VI-VII	10-20m	1-2 m	☀→◐	6A-8
Vitis coignetiae	winorośl japońska	liście	O4	VI	12 m	4 m	☀→◐	5-7
Vitis riparia	winorośl pachnąca	liście, pachnące kwiaty	O4	V-VI	10 m	1-2 m	☀→◐	3-9
Wisteria floribunda 'B'	glicynia kwiecista	kwiaty	O2/O4	V	6-10 m	1-3 m	☀→☀	6A-8
Wisteria sinensis 'Prolific'	glicynia chińska	kwiaty	O2/O4	V	6 m	2 m	☀→☀	6A-8

*) – pnącza nie wymagające dodatkowych podpór, potrafiące wspinać się po murach przy pomocy specjalnych korzeni lub przyssawek
**) – strefę mrozoodporności podano wg USDA (opis i mapy zasięgu w Internecie: www.clematis.com.pl)
O2 – przydatne do tworzenia osłon wysokości 2 m
O4 – przydatne do tworzenia osłon wysokości 4 m
Ok – można stosować jako rośliny okrywowe
S – przydatne do obsadzania i umacniania skarp

Clematis 'Aureolin' G. Tangutica, Warszawa

Tab. 2 Zastosowanie pnączy polecanych na ekrany przy drogach[A]

gatunek/odmiana	przy-dat-ność	strona ekranu B/	wystawa	gleba	sposób wspi-nania się	podpory	uwagi
Akebia quinata – akebia pieciolistkowa	*	zewnętrzna	zach.płn.	przepuszczalna(o-kresowo sucha)	owija się pędami	solidne, mocno przymocowane	pół zimozielone nie stosować w Polsce płn.-wsch.
Ampelopsis acinitifilia – winnik tojadowaty	* *	wewnętrzna/ zewnętrzna	zach.płd. wsch.	przepuszczalna(o-kresowo sucha)	przytrzymuje się wąsami	bez specjalnych wymagań	
Aristolochia macrophylla – kokornak wielkolistny	*	zewnętrzna	płn. płn.-zach.wsch.	świeża, żyzna	owija się pędami	solidne, mocno przymocowane	
Campsis radicans – milin amerykańskinp. 'Ursynów', 'Gabor'	*	zewnętrzna	płd.	świeża(okresowo sucha)	korzenie czep-ne, ale słabo przytrzymu-jące	bez specjalnych wymagań	stosować w Polsce zach. i płd.-zach.kwitnie VII-IX
Celastrus orbiculatus – dławisz okrągłolistny 'Diana' i 'Hecules'	* * *	wewnętrzna/ zewnętrzna	płd.zach. wsch.	przepuszczalna(o-kresowo sucha)	owijają się pędami	solidne, mocno przymocowane	
Clematis – powojniki odmiany z Grupy Atragene	*	zewnętrzna	wsch.zach. płn.	świeża	owijają się ogonkami liści	elementy o nie-wielkiej średnicy	kwitną IV-V, najczęściej dorasta do 3m
Clematis – powojniki z Grupy Tangutica: 'Bill MacKenzie' i 'Lambton Park'	* *	zewnętrzna	zach.płd. wsch.	przepuszczalna(o-kresowo sucha)	owijają się ogonkami liści	elementy o nie-wielkiej średnicy	kwitnąVI –X; bardzo szybko rosną
Clematis – powojnki 'Paul Farges' Grupa Vitalba	* * *	wewnętrzna/ zewnętrzna	płd.zach. wsch.	przepuszczalna	owija się ogonkami liści	elementy o niewielkiej średnicy, solidne	kwitnie VII-IX; bardzo szybko rośnie , nie zawią-zuje nasion
Clematis vitalba – powojniki pnący Grupa Vitalba	* *	wewnętrzna/ zewnętrzna	płd.zach. wsch.	świeża(okresowo sucha)	owija się ogonkami liści	elementy o niewielkiej śred-nicy,solidne	kwitnie VII-IX
Euonymus fortunei - trzmielina Fortune'a 'Coloratus'	* *	zewnętrzna	płn.zach. wsch.	świeża,przepusz-czalna	korzenie czepne	w zasadzie nie wymagaC/	zimozielony
Fallopia aubertii – rdestówka (rdest) Auberta	* *	wewnętrzna/ zewnętrzna	płd.zach.	świeża(okresowo sucha)	owija się pędami	solidne, mocno przymocowane	stosować w Polsce zachodniej i płd.-zach.; bardzo szybko rośnie
Humulus lupulus – chmiel pospolity 'Aureus'	* *	zewnętrzna	zach.wsch.	świeża,przepusz-czalna	owija się pędami	bez specjalnych wymagań	bardzo szybko rośnie; pędy w zimie zamierają do ziemi
Hydrangea anomala subsp. *petiolaris* – hortensja pnąca	*	zewnętrzna	zach.płn. wsch.	świeża,przepusz-czalna	korzenie czepne	w zasadzie nie wymagaC/	kwitnie VI-VII;wolno rośnie
Lonicera acuminata - wiciokrzew zaostrzony	*	zewnętrzna	zach.płn.	świeża, żyzna,prze-puszczalna	owija się pędami	bez specjalnych wymagań	zimozielony kwitnieVI-X
Lonicera japonica – wiciokrzew japoński 'Halliana'	*	zewnętrzna	zach.płn.	świeża, żyzna, przepuszczalna	owija się pędami	bez specjalnych wymagań	stosować w Polsce zach. ipłd. –zach.;kwitnieVI-X
Lonicera periclyme-num – wiciokrzew pomorski 'Serotina'		zewnętrzna	zach.wsch. płd. płn.	świeża, żyzna,prze-puszczalna	owija się pędami	bez specjalnych wymagań	kwitnie VI-IX; w V-VI mogą występować mszyce
Parthenocissus inserta – winobluszcz zaroślowy	* * *	wewnętrzna/ zewnętrzna	zach.wsch. płd. płn.	okresowo sucha	przy pomocy-wąsów	bez specjalnych wymagań	
Parthenocissus quinqu-efolia – winobluszcz pięciolistkowy np. var. *murorum*, 'Troki'	* * *	wewnętrzna/ zewnętrzna	zach.wsch. płd. płn.	okresowo sucha	przylgi na końcach wąsów	nie wymaga	

gatunek/odmiana	przy-dat-ność	strona ekranu B/	wystawa	gleba	sposób wspi-nania się	podpory	uwagi
Parthenocissus tricu-spidata – winobluszcz trójklapowy 'Veitchii'	* *	zewnętrzna	zach.płd. wsch.	świeża, żyzna,prze-puszczalna	przylgi na końcach wąsów	nie wymaga	stosować w Polscze-chodniej i centralnej
Vitis coignetiae winorośl japońska	* *	zewnętrzna	zach.wsch. płd.	okresowo sucha	przy pomocy wąsów	solidne, mocno przymocowane	trudno dostępny
Vitis riparia winorośl pachnąca	* *	wewnętrzna zewnętrzna	zach.wsch. płd.płn.	okresowo sucha	przy pomocy wąsów	solidne, mocno przymocowane	bardzo szybko rośnie
Wisteria floribunda – glicynia kwiecista 'B'	*	zewnętrzna	płd.	świeża, żyzna,prze-puszczalna	owija się pędami	solidne, mocno przymocowane	stosować w Polsce zach. i centralnej; kwitnie w V

A Przy opracowaniu tej tabeli i zaleceń dotyczących stosowania pnączy na ekranach akustycznych (str. 3), wykorzystano materiały przygotowane przez dr Jacka Borowskiego

B Wewnętrzna – strona od jezdni, zewnętrzna – strona przeciwna do jezdni (od strony domów sąsiadujących z drogą).

C Pnącza te mogą w zasadzie wspinać się bez podpór, jednak lepiej jest zapewnić im konstrukcję, na której będą się wspierały i częściowo dookoła niej owijały

Przydatność – roślina nadaje się do danego celu:

* dobrze

* * bardzo dobrze

* * * świetnie

Lonicera japonica 'Halliana' i *Hedera helix*, Pinneberg

Tab. 3 Wybrane rośliny okrywowe, nie tylko pnącza

nazwa łacińska	nazwa polska	przydat-ność	co zdobi	czy zimozie-lona	przy-datność na skarpy	roczny przy-rost (m)	stanowisko	liczba roślin/ m^2
Akebia quinata	akebia pięciolistkowa	*	liście	+/-		1-3	◐→☼	1
Ampelopsis aconitifolia	winnik tojadowaty	* *	liście owoce	-	+	2-3	☼→◐	1
Aristolochia macrophylla	kokornak wielkolistny	*	liście	-		1-2	◐→●	1
Clematis 'Alionushka' Grupa Integrifolia	powojnik	*	kwiaty VI-IX	-		1,5-2	☼→◐	3-5
Clematis'Arabella' (1994) Grupa Integrifolia		* *	kwiaty VI-X	-		1-1,5	☼→◐	3-5
Clematis INSPIRATION® 'Zoin' PBRGrupa Integrifolia		*	kwiaty VI-IX	-		1-1,7	☼→◐	3-5
Clematis 'Sizaia Ptitsa' Grupa Integrifolia		* *	kwiaty VI-IX	-		1,5-2	☼→◐	3-5
Clematis 'Lambton Park' Grupa Tangutica		* *	kwiaty VI-X, owocostany VII-II	-		3	☼→◐	1
Clematis 'Praecox' Grupa Heracleifolia		* * *	kwiaty VII-VIII- ,liście	-	+	3-4	☼→◐	1-3
Euonymus fortunei 'Coloratus'	trzmielina Fortune'a	* * *	liście	+	+	0,8	●→☼	5
Euonymus fortunei 'Emerald Gaiety'		* *	liście	+	+	0,5	●→☼	8
Euonymus fortunei 'Emerald'n Gold'		* *	liście	+	+	0,5	●→☼	8
Euonymus fortunei 'Silver Queen'		* * *	liście	+	+	0,5	●→☼	8
Euonymus fortunei 'Sunspot'		* *	liście	+	+	0,5	●→☼	8
Hedera helix 'Thorndale'	bluszcz pospolity	* * *	liście	+	+	0,5-1	◐→●	4
Hydrangea anomala subsp. *petiolaris*	hortensja pnąca	* *	kwiaty VI-VII, liście	-	+	0,5-1	☼→◐	2-4
Lonicera japonica 'Aureoreticulata'	wiciokrzew japoński	* *	liście,kwiaty VII-VIII	+/-		1-2	◐→☼	1
Lonicera japonica 'Halliana'		* *	liście,kwiaty VI-X	+/-		1-2	◐→☼	1
Parthenocissus inserta	winobluszcz zaroślowy	* * *	liście	-	+	1-2	☼→◐	1
Parthenocissus quinquefolia	winobluszcz pięciolistkowy	* * *	liście	-	+	1-2	☼→◐	1-2
Schizophragma hydrangeoides	przywarka japońska	*	kwiaty VII,liście	-	+	0,5	◐→●	2-4
Schizophragma hydrangeoides 'Moonlight'		*	kwiaty VII, liście	-	+	0,5	◐→●	2-4
Vinca minor 'Atropurpurea'	barwinek pospolity	* *	liście,kwiaty IX	+	+	0,3 -0,8	☼→●	10
Vinca minor 'Gertrude Jekyll'		* *	liście,kwiaty IV-IX	+	+	0,3 -0,8	☼→●	10
Vinca minor 'La Grave'		* * *	liście,kwiaty IV-IX	+	+	0,3 -0,8	☼→●	10
Vinca minor 'Ralph Shugert'		* * *	liście,kwiaty IV-IX	+	+	0,3 -0,8	☼→●	10

* rośliny zrzucające liście na zimę
+/- rośliny o półzimozielonych liściach (w ostrzejsze zimy liście przemarzają i opadają)
\+ rośliny o zimozielonych liściach

Przydatność – roślina nadaje się do danego celu:
* dobrze
** bardzo dobrze
*** świetnie

Euonymus fortunei 'Silver Queen', Chicago

tekst, fotografie i ©: dr inż. Szczepan Marczyński
fotografie na bieżącej stronie oraz dolna na okładce: dr inż. Jacek Borowski
opracowanie graficzne: Jolanta Drozd
druk: drukarnia Indruk
wydawca: Clematis Sz. Marczyński, W. Piotrowski sp. j. - Szkółka Pojemnikowa, Pruszków

Pruszków 2009

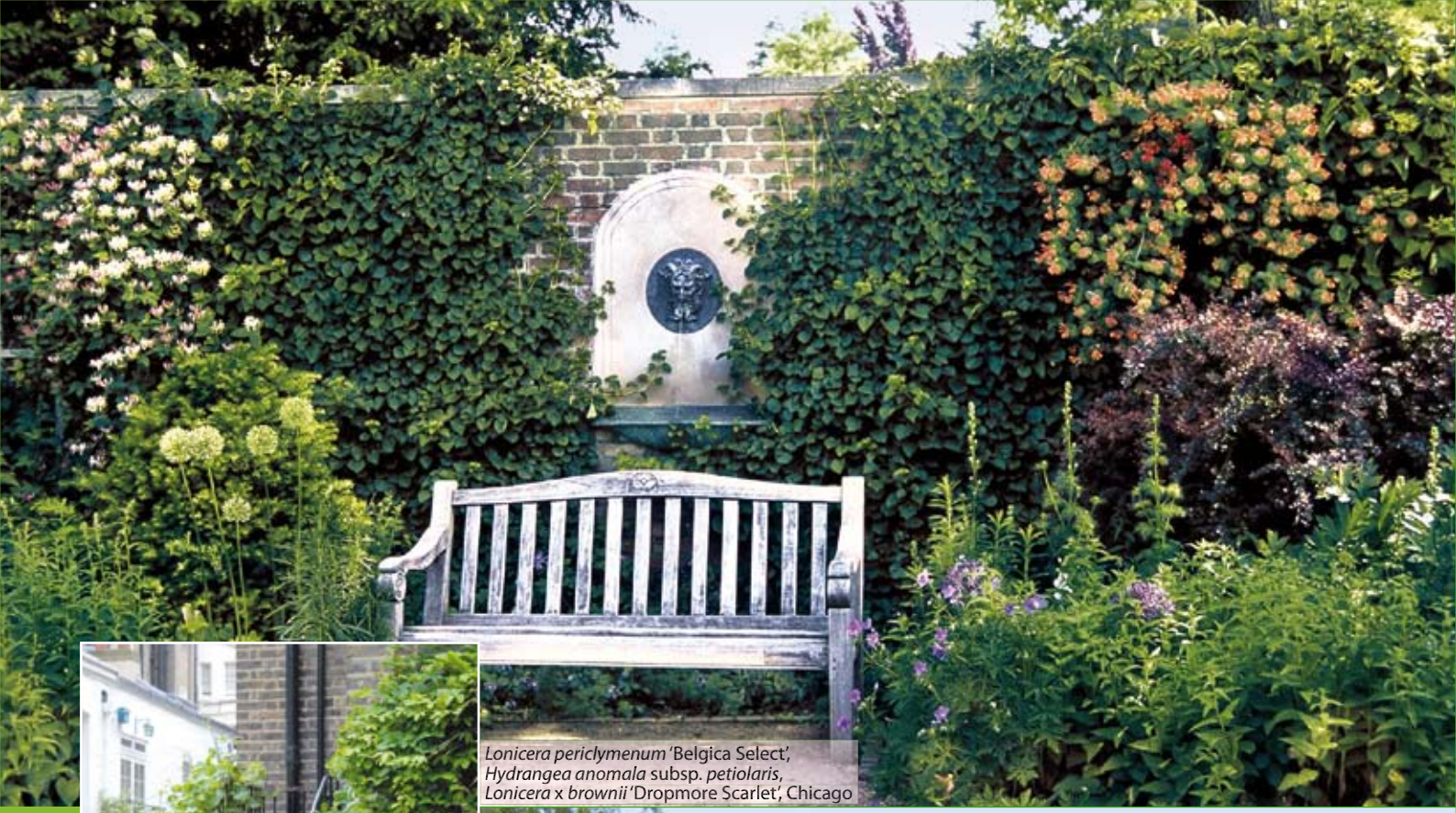

Lonicera periclymenum 'Belgica Select', *Hydrangea anomala* subsp. *petiolaris*, *Lonicera* x *brownii* 'Dropmore Scarlet', Chicago

Akebia quinata, *Vitis vinifera* 'Incana', Londyn

Parthenocissus tricuspidata 'Veitchii' i *Wisteria*, Londyn

Clematis 'Emilia Plater', Pruszków

Parthenocissus quinquefolia, Warszawa